МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Корпоративні фінанси»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма здобуття освіти: Заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Оподаткування корпорацій у країнах ЄС та в Україні»

здобувача: Сидорова Вікторія Вікторівна

Науковий керівник: доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу, кандидат економічних наук Д.М. Стащук

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу:
О.О. Терещенко

_____

Київ 2025

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 70 сторінок, 37 таблиць, 1 рисунка, список використаних джерел з 69 найменувань, додатки.

«Оподаткування корпорацій у країнах ЄС та в Україні»

Об'єктом дослідження є система корпоративного оподаткування в умовах економічної інтеграції.

Предметом дослідження є податок на прибуток підприємств у країнах ЄС та Україні, його структура, ставки, ефективність і механізми адаптації.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи - виявити переваги та недоліки корпоративного оподаткування в Україні порівняно з країнами ЄС, обґрунтувати напрями його вдосконалення на основі кращих європейських практик.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання:*

- охарактеризувати економічну сутність та значення корпоративного оподаткування;
- розглянути основні моделі корпоративного оподаткування: міжнародний досвід;
- дослідити законодавчо-нормативне регулювання оподаткування корпорацій в ЄС та Україні;
- проаналізувати динаміку та структуру корпоративного оподаткування в країнах ЄС;
- проаналізувати корпоративне податкове навантаження в Україні;
- провести порівняльний аналіз ефективності корпоративного оподаткування в ЄС та Україні;
- обґрунтувати оптимізацію податкового навантаження на корпорації в Україні;
- дослідити використання європейського досвіду для реформування корпоративного оподаткування.

Практична значущість отриманих результатів полягає у формулюванні прикладних рекомендацій для вдосконалення оподаткування корпорацій в Україні з урахуванням європейського досвіду.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2025.

Рік захисту роботи 2025.

Ключові слова: корпоративне оподаткування, Європейський Союз, податок на прибуток підприємства, фіскальна гармонізація, податкове навантаження.

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ 6
1.1 Економічна сутність та значення корпоративного оподаткування 6
1.2 Основні моделі корпоративного оподаткування: міжнародний досвід 11
1.3 Законодавчо-нормативне регулювання оподаткування корпорацій в ЄС та Україні 15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ В ЄС ТА В УКРАЇНІ 21
2.1 Динаміка та структура корпоративного оподаткування в країнах ЄС 21
2.2 Аналіз корпоративного податкового навантаження в Україні 33
2.3 Порівняльний аналіз ефективності корпоративного оподаткування в ЄС та Україні 37
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ 45
3.1 Оптимізація податкового навантаження на корпорації в Україні 45
3.2 Використання європейського досвіду для реформування корпоративного оподаткування 52
ВИСНОВКИ 63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 66
ДОДАТКИ 74

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах інтеграції національних економік до глобального ринку та активізації міждержавної податкової конкуренції питання ефективного оподаткування корпорацій набуває особливої актуальності. З одного боку, країни прагнуть забезпечити стабільне наповнення бюджету, з іншого — не допустити втрати інвестиційної привабливості. Україна, яка орієнтується на євроінтеграційний курс, стикається з викликом адаптації корпоративної податкової системи до стандартів ЄС за одночасного збереження фіскального балансу. Саме тому порівняння моделей корпоративного оподаткування в Україні та країнах ЄС є важливим з погляду пошуку ефективних рішень для національної податкової політики.

Аналіз останніх досліджень засвідчує, що увага вчених зосереджена на сучасних трендах у корпоративному оподаткуванні. У праці Грін О.В., Кміть В.М., Приймак І.Г. [3] розглядається трансформація податкових підходів України в контексті європейської інтеграції та кризових явищ. Глущенко О. В. та ін. [6] аналізують потенціал цифровізації оподаткування для транснаціональних компаній. Агроров З. [10] досліджує вплив корпоративного податку на інвестиційні процеси, що є особливо актуальним для країн з економікою, що трансформується. Ядуха С., Матвійчук О. [14] підкреслюють амбівалентність змін у податковій системі. Traversa E. і Pascucci F. [24] оцінюють глобальні ініціативи щодо мінімального корпоративного податку як крок до формування нового міжнародного податкового порядку. В Україні дослідження Кувалдіної О. [29] фокусуються на податковій прозорості та обміні інформацією, а Канєва Т.В. і Кривонос Д.А. [33] здійснюють порівняльний аналіз домінант податкової політики країн ЄС.

Мета дослідження — виявити переваги та недоліки корпоративного оподаткування в Україні порівняно з країнами ЄС, обґрунтувати напрями його вдосконалення на основі кращих європейських практик.

Для досягнення мети, було вирішено такі **завдання:**

- охарактеризувати економічну сутність та значення корпоративного оподаткування;
- розглянути основні моделі корпоративного оподаткування: міжнародний досвід;
- дослідити законодавчо-нормативне регулювання оподаткування корпорацій в ЄС та Україні;
- проаналізувати динаміку та структуру корпоративного оподаткування в країнах ЄС;
- проаналізувати корпоративне податкове навантаження в Україні;
- провести порівняльний аналіз ефективності корпоративного оподаткування в ЄС та Україні;
- обґрунтувати оптимізацію податкового навантаження на корпорації в Україні;
- дослідити використання європейського досвіду для реформування корпоративного оподаткування.

Об'єкт дослідження — система корпоративного оподаткування в умовах економічної інтеграції.

Предмет дослідження — податок на прибуток підприємств у країнах ЄС та Україні, його структура, ставки, ефективність і механізми адаптації.

У ході роботи використано такі **методи дослідження**: системний підхід, порівняльний аналіз, статистичне моделювання, а також SWOT-аналіз для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз в українській системі корпоративного оподаткування.

Теоретична значущість полягає в обґрунтуванні підходів до гармонізації національного податкового законодавства з європейським. **Методична значущість** — у розробці алгоритму оцінки ефективного податкового навантаження за секторами. **Практична значущість** — у формулюванні прикладних рекомендацій для вдосконалення оподаткування корпорацій в Україні з урахуванням європейського досвіду.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативні документи ЄС та України, офіційна статистика Євростату, ДПС України, матеріали міжнародних організацій (ОЕСР, МВФ), наукові публікації та результати власного аналітичного оброблення порівняльних податкових даних за 2020–2024 роки.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розглянуто теоретичні основи корпоративного оподаткування та міжнародні моделі. У другому – проаналізовано податкові системи країн ЄС і України, здійснено порівняльний аналіз. У третьому – визначено напрями вдосконалення української системи оподаткування з урахуванням європейського досвіду. У висновках узагальнено результати дослідження та сформульовано практичні рекомендації.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ

1.1 Економічна сутність та значення корпоративного оподаткування

Корпоративне оподаткування є важливим елементом податкової системи, який передбачає обкладання прибутку підприємств податком з метою забезпечення державного бюджету та регулювання економічної активності. У сучасних умовах корпоративний податок не лише виконує фіскальну функцію, але й виступає інструментом стимулювання або стримування інвестиційної діяльності, впливає на конкурентоспроможність компаній та може сприяти економічному зростанню. Підвищення ставки корпоративного податку призводить до зниження рівня корпоративних інвестицій, прямих іноземних інвестицій та інноваційної активності [1]. Ефективність корпоративного оподаткування залежить від гнучкості податкового законодавства, наявності пільг, а також рівня податкового навантаження, що впливає на прибутковість компаній та їхнє фінансове планування [2].

Аналізуючи міжнародну практику, можна відзначити значну диференціацію підходів до корпоративного оподаткування в різних країнах. У США податкові ставки змінюються залежно від політичних та економічних умов, а в країнах ЄС спостерігається тенденція до гармонізації податкової політики задля уникнення податкової конкуренції між державами [3]. Важливим є також питання податкового ухилення та оптимізації, що суттєво впливає на надходження до бюджету, оскільки корпорації використовують міжнародні механізми для мінімізації податкового навантаження. Тому реформування корпоративного податку має бути спрямоване не лише на підвищення доходів бюджету, але й на створення умов для економічного розвитку, враховуючи як інтереси держави, так і бізнесу [4].

Корпоративне оподаткування характеризується низкою ключових аспектів, які визначають його вплив на економіку, бізнес-середовище та бюджетні надходження. По-перше, корпоративний податок встановлюється на прибуток підприємств і може мати прогресивну або фіксовану ставку залежно від податкової політики країни [5]. Система корпоративного оподаткування включає податкові пільги, що можуть стимулювати інвестиційну активність, інноваційний розвиток або певні галузі економіки. Високі ставки податку на прибуток можуть призвести до ухилення від сплати податків, використання офшорних схем та пошуку альтернативних податкових юрисдикцій.

По-друге, корпоративне оподаткування впливає на макроекономічні показники, такі як рівень інвестицій, зайнятість та економічне зростання. Підвищення податкових ставок для корпорацій може скорочувати обсяги інвестицій та уповільнювати економічне зростання. Ефективне адміністрування податкових надходжень забезпечує державі стабільний бюджетний ресурс, необхідний для реалізації соціальних та інфраструктурних програм. Отже, баланс між податковими ставками, економічним стимулюванням та контролем за ухиленням від податків є ключовим завданням ефективної податкової політики.

Корпоративне оподаткування є важливою складовою податкової системи держави, тісно взаємодіючи з іншими видами податків, такими як податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість (ПДВ) та акцизні збори. Корпоративний податок безпосередньо впливає на податкове навантаження підприємств, що, у свою чергу, може відображатися на рівні виплати заробітної плати та оподаткуванні доходів працівників [6]. Корпоративні податки та ПДВ є основними джерелами державних доходів, але виконують різні функції: корпоративний податок регулює прибутковість підприємств, а ПДВ – споживчу активність. Корпоративне оподаткування взаємодіє з податками на капітал, зокрема податком на дивіденди та приріст капіталу, що впливає на вибір підприємствами стратегії фінансування: реінвестування прибутку чи розподіл дивідендів серед акціонерів. Податкова політика повинна враховувати баланс між корпоративним оподаткуванням та іншими видами податків для забезпечення

оптимального податкового навантаження та стимулювання економічного зростання.

Корпоративне оподаткування виконує три ключові функції: фіскальну, регулюючу та перерозподільну. Фіскальна функція забезпечує стабільність державного бюджету, що є основою для фінансування соціальних програм і розвитку інфраструктури (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Функції корпоративного оподаткування

Функція	Опис	Вплив на економіку
Фіскальна	Полягає у забезпеченні доходів державного бюджету за рахунок оподаткування прибутку підприємств. Ці кошти використовуються для фінансування державних витрат, включаючи соціальні програми, освіту, охорону здоров'я та інфраструктуру. Надходження від корпоративного податку відіграють значну роль у бюджетних доходах більшості країн.	Стабілізація державного бюджету, забезпечення державних витрат, підтримка соціальної політики.
Регулююча	Регулююча функція спрямована на вплив податкової системи на економічну поведінку підприємств, стимулювання інвестиційної активності та формування конкурентного середовища. Через податкові стимули, такі як пільги або знижені ставки для інноваційних компаній, уряди можуть стимулювати розвиток стратегічних галузей економіки.	Стимулювання або обмеження інвестицій, регулювання ділової активності, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу.
Перерозподільна	Перерозподільна функція корпоративного податку полягає у коригуванні нерівномірності розподілу доходів між економічними суб'єктами. Високі ставки податку можуть сприяти зменшенню економічної нерівності шляхом спрямування отриманих податкових надходжень на соціальні програми та підтримку малозабезпечених верств населення.	Зменшення нерівності, підтримка соціальних програм, сприяння економічній справедливості.

Джерело: складено автором на основі [7;8]

Регулююча функція впливає на економічну активність підприємств, сприяючи або обмежуючи інвестиції та конкурентоспроможність бізнесу. Перерозподільна функція допомагає зменшити економічну нерівність, спрямовуючи податкові надходження на підтримку соціально вразливих верств населення. Оптимальне поєднання цих функцій є запорукою ефективної податкової політики, яка сприяє економічному зростанню та соціальній стабільності.

Корпоративне оподаткування відіграє важливу роль у формуванні державних доходів, оскільки воно є одним із головних джерел надходжень до бюджету

більшості країн. Надходження від корпоративного податку використовуються для фінансування соціальних програм, інфраструктурних проєктів та забезпечення економічної стабільності. Високі ставки корпоративного податку можуть збільшити бюджетні надходження в короткостроковій перспективі, однак у довгостроковій перспективі вони можуть призвести до зниження податкових надходжень через зменшення прибутковості підприємств та зростання податкового планування, включаючи уникнення податків [9]. Конкуренція за залучення капіталу між країнами часто змушує уряди знижувати корпоративні податки, що може спричинити ефект «гонки донизу» в податковій політиці.

Вплив корпоративного оподаткування на діяльність підприємств є неоднозначним. З одного боку, високі податкові ставки можуть скоротити рівень прибутковості бізнесу, що обмежує можливості для реінвестування коштів у розвиток та інновації. З іншого боку, ефективно структуровані податкові стимули можуть сприяти залученню інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності економіки. Зниження корпоративних податків може стимулювати інвестиційну активність та сприяти економічному зростанню [10]. У цьому контексті ключовим завданням податкової політики є знаходження оптимального балансу між фіскальною необхідністю держави та економічною стійкістю бізнесу.

Корпоративне оподаткування є важливим інструментом економічної політики, що використовується для регулювання економічної активності, стимулювання інвестицій та забезпечення стабільності державного бюджету. Податкова політика у сфері корпоративного оподаткування може бути спрямована як на залучення іноземних інвестицій через податкові стимули, так і на забезпечення соціальної рівноваги шляхом оподаткування надприбутків великих корпорацій. У США підвищення корпоративного податку асоціюється зі зниженням продуктивності у виробничому секторі, що свідчить про необхідність балансу між фіскальними потребами держави та економічною ефективністю бізнесу [11]. Ефективна податкова політика сприяє довгостроковому зростанню ВВП, оскільки зниження корпоративного податку може стимулювати підприємства

до активного реінвестування прибутків у розвиток виробництва та інноваційні технології.

Корпоративне оподаткування впливає на розподіл ресурсів у національній економіці та може використовуватися для коригування макроекономічних дисбалансів. Уряди різних країн застосовують податкові пільги та зниження ставок для підтримки стратегічних галузей, таких як високотехнологічний сектор або відновлювана енергетика, що дозволяє формувати конкурентні переваги на глобальному ринку. У випадку економічних криз зниження корпоративного податку може сприяти прискоренню економічного відновлення. Таким чином, корпоративне оподаткування є не лише джерелом бюджетних надходжень, а й ключовим механізмом формування ефективної економічної стратегії держави.

Теоретичні підходи до оптимального корпоративного оподаткування формують багаторівневу основу для податкової політики, де класичні теорії задають принципи нейтральності та стабільності, сучасні концепції акцентують на балансі між ефективністю та справедливістю, а аналіз податкового навантаження враховує реалії бізнес-середовища (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Теоретичні підходи до оптимального корпоративного оподаткування

Категорія	Суть підходу	Ключові ідеї
1	2	3
Класичні економічні теорії	А. Сміт вважав податки необхідним злом, підкреслюючи їх простоту, прозорість і стабільність. Д. Рікардо фокусувався на мінімізації втрат для продуктивності капіталу, тоді як Дж. М. Кейнс розглядав корпоративне оподаткування як засіб стабілізації економіки в умовах кризи через стимулювання або стримування інвестицій.	Принципи нейтральності, прозорості та непрямого регулювання економіки.
Сучасні концепції податкової політики	Сучасна теорія оптимального оподаткування поєднує принципи ефективності (мінімізація економічних спотворень), справедливості (прогресивність та перерозподіл) і простоти (адміністративна зручність).	Баланс між економічною ефективністю та соціальною справедливістю.

Кінець таблиці 1.2

1	2	3
Податкове навантаження на бізнес	Оптимальне податкове навантаження повинне забезпечувати стабільні надходження до бюджету без створення надмірного тиску на підприємства. Моделювання оптимальної податкової траєкторії дозволяє врахувати макроекономічні умови і фінансову стійкість компаній.	Аналіз впливу податків на фінансову діяльність підприємства, стратегічне планування податкових зобов'язань.

Джерело: складено автором на основі [12;13]

Об'єднання цих підходів дозволяє розробити збалансовану модель корпоративного оподаткування, яка відповідає цілям фіскальної стійкості, економічного зростання та соціальної рівноваги.

Отже, корпоративне оподаткування є ключовим інструментом фіскальної політики, що поєднує функції наповнення бюджету, регулювання економічної активності підприємств та забезпечення соціально-економічної рівноваги. Його економічна сутність полягає в обкладанні прибутку юридичних осіб з метою перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві, тоді як значення полягає у впливі на інвестиційні рішення бізнесу, конкурентоспроможність та макроекономічну стабільність. За ефективного адміністрування корпоративний податок може слугувати каталізатором сталого розвитку, формуючи фінансову основу для реалізації стратегічних державних пріоритетів.

1.2 Основні моделі корпоративного оподаткування: міжнародний досвід

Класифікація моделей корпоративного оподаткування демонструє різноманітність підходів до вирішення проблеми подвійного оподаткування (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Класифікація моделей корпоративного оподаткування

Модель	Характеристика	Переваги та недоліки
Класична модель	Подвійне оподаткування корпоративного прибутку: спочатку оподатковується прибуток корпорації, а потім дивіденди, отримані акціонерами. Це створює стимул до боргового фінансування та дестимулює виплату дивідендів.	Перевага: стабільність надходжень до бюджету; недолік: подвійне податкове навантаження зменшує привабливість інвестування.

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
Інтегрована модель	Скасовує або зменшує подвійне оподаткування шляхом вирахування дивідендів з оподатковуваного прибутку або застосування кредитного механізму. Це дозволяє знизити податкове навантаження на корпорації та усунути фінансові викривлення.	Переваги: зменшення викривлень, стимулювання інвестицій; недоліки: потенційні втрати бюджету, складність адміністрування.
Змішані моделі	Поєднує елементи класичної та інтегрованої системи. Наприклад, часткова інтеграція передбачає податковий кредит або знижену ставку для дивідендів, не усуваючи повністю подвійне оподаткування. Така модель є гнучкою і дозволяє адаптацію до національних економічних умов.	Переваги: гнучкість та можливість балансування між бюджетними інтересами і стимулюванням бізнесу; недоліки: складна структура та неоднозначність для інвесторів.

Джерело: складено автором на основі [14;15]

Класична модель зберігає фіскальну стабільність, але створює податкові викривлення. Інтегрована модель прагне мінімізувати податкове навантаження на інвесторів та підприємства, стимулюючи інвестиційну активність. Змішані моделі забезпечують компроміс між ефективністю та фіскальними цілями держави, даючи змогу адаптувати податкову політику до економічного контексту кожної країни. Раціональний вибір моделі залежить від рівня розвитку фінансової системи, бюджетних потреб та стратегічних пріоритетів держави.

У США корпоративне оподаткування побудоване на дворівневій системі: федеральний податок на прибуток компаній (станом на 2024 р. — 21%) та додаткові податки на рівні штатів, ставки яких варіюються від 0% до понад 11% залежно від регіону. Така структура створює складне податкове середовище, яке вимагає детального планування та аналізу податкових ризиків. Підвищення ставки федерального податку негативно впливає на продуктивність, інвестиційну активність та фінансову ефективність підприємств, особливо в обробній промисловості [16]. Подвійне оподаткування на рівні компанії та інвестора створює стимули до боргового фінансування, що викликає структурні викривлення в капіталі компаній.

У Великій Британії корпоративне оподаткування базується на уніфікованій системі з централізованим адмініструванням. Станом на 2024 рік основна ставка податку на прибуток компаній становить 25%. Великобританія історично

відзначалася привабливою для іноземного капіталу системою оподаткування, що включає механізми податкових пільг, таких як R&D Tax Credits. Після Brexit система оподаткування Великої Британії стала більш незалежною від європейських норм, однак питання податкової конкуренції з ЄС залишається актуальним [17]. Ефективність податкової політики забезпечується активним використанням цифрових інструментів адміністрування та високим рівнем прозорості в податковому регулюванні.

У Німеччині система корпоративного оподаткування поєднує федеральний корпоративний податок (15%), надбавку на солідарність (5,5% від федерального податку) та місцеві податки, зокрема Gewerbesteuer (місцевий податок на торгівлю), ставки якого встановлюються муніципалітетами й можуть становити 7–17%. Це створює значну податкову варіативність залежно від місця розташування підприємства [18]. Ефективна ставка корпоративного податку в Німеччині може сягати 30%, що стимулює компанії до детального податкового планування та оптимізації через внутрішньогрупові трансакції. Через високий рівень координації фіскальної політики й децентралізованій структурі, Німеччина забезпечує стабільність податкової бази при збереженні автономії регіонів.

У країнах, що розвиваються, зокрема в Азії та Латинській Америці, корпоративне оподаткування часто відіграє роль інструменту залучення прямих іноземних інвестицій. У Латинській Америці поширені практики, які передбачають умовне надання податкових пільг інвесторам, навіть якщо ті не сплачують податки у країні джерела доходу. У державах АСЕАН, таких як В'єтнам, Філіппіни та Камбоджа, корпоративні податкові стимули стали основою податкової конкуренції, однак ці заходи часто призводять до значних втрат бюджету – до 6% ВВП у Камбоджі [19]. Подібні системи мають ефект у короткостроковій перспективі, однак у довгостроковій – створюють структурну залежність від пільг.

Податкові стимули, як-от зниження ставок податку на прибуток або звільнення від оподаткування у спеціальних економічних зонах (СЕЗ), використовуються для розвитку експортно-орієнтованого бізнесу. Проте нові міжнародні стандарти, як BEPS 2.0, поступово обмежують надмірну фіскальну

автономію країн, що розвиваються, знижуючи ефективність односторонніх пільг. Ефективність податкових стимулів безпосередньо залежить від рівня інституційного середовища: у країнах із низькою якістю управління пільги рідко стимулюють інновації чи сталі інвестиції [20]. Отже, фіскальні пільги потребують стратегічного планування з урахуванням місцевих умов.

Головними викликами податкового регулювання в цих країнах залишаються нестабільність податкового законодавства, високий рівень тіньової економіки та обмежені ресурси для адміністрування податків. Латинська Америка, наприклад, має низький рівень ефективного оподаткування багатих через наявність численних звільнень, пільгових ставок та слабку інституційну спроможність [21]. Міжнародна податкова конкуренція посилює тиск на країни, що розвиваються, змушуючи їх знижувати ставки CIT задля приваблення капіталу, навіть якщо це шкодить довгостроковій фіскальній стійкості. Це формує «гонку на дно» у податкових ставках та потребує колективного регіонального підходу для узгодження політик і запобігання надмірній втраті доходів.

Світові тенденції у сфері корпоративного оподаткування вказують на зміщення фокусу від національної податкової політики до глобальної координації та гармонізації (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Тенденції розвитку корпоративного оподаткування у світі

Тенденція	Опис та зміст	Очікувані наслідки
1	2	3
Глобальна мінімальна ставка податку (ініціатива OECP)	План дій OECP з BEPS (Pillar Two) передбачає запровадження мінімальної глобальної ставки податку на рівні 15% для великих транснаціональних компаній. Ініціатива має на меті зменшити стимули до ухилення від оподаткування та обмежити «перегони донизу» в податкових ставках.	Зменшення агресивної податкової оптимізації, стабілізація міжнародної податкової системи, зростання доходів бюджету країн із високим рівнем оподаткування.
Податкова конкуренція між країнами	З метою залучення капіталу країни знижують ставки корпоративного податку, що створює податкову конкуренцію. Це часто призводить до втрат доходів бюджету та потребує координації через міжнародні механізми, такі як BEPS та мінімальні стандарти.	Посилення регіональної координації, зростання потреби в прозорості та гармонізації, ризики фіскальної нестабільності у країнах з низькими ставками.

Кінець таблиці 1.4

1	2	3
Вплив цифрової економіки на корпоративне оподаткування	Цифрові компанії отримують прибутки без фізичної присутності в юрисдикції, що створює виклики для традиційного корпоративного оподаткування. Pillar One пропонує нову модель розподілу податкових прав між країнами залежно від джерела доходу, а не місця реєстрації компанії.	Перехід від концепції «постійного представництва» до податку на цифрову присутність, збільшення податкових надходжень у країнах-ринках.

Джерело: складено автором на основі [22;23;24]

Ініціатива OECP щодо глобальної мінімальної ставки податку, посилення податкової конкуренції та трансформація оподаткування в умовах цифрової економіки формують нову архітектуру міжнародного оподаткування. Успішна реалізація цих заходів вимагає комплексного підходу, врахування інтересів країн з різним рівнем розвитку та створення справедливої системи розподілу податкових прав.

Міжнародна практика корпоративного оподаткування демонструє три основні моделі: класичну, інтегровану та змішану, кожна з яких відображає баланс між фіскальними цілями та інвестиційною привабливістю юрисдикції. Класична модель, що передбачає подвійне оподаткування прибутку, переважає в країнах з розвиненою податковою інфраструктурою, інтегрована – у державах, орієнтованих на стимулювання реінвестування, а змішані системи забезпечують гнучкість регулювання у динамічному економічному середовищі. Ефективність кожної моделі залежить від її адаптації до національного контексту, а глобальні реформи, зокрема ініціатива OECP щодо мінімального податку, формують нові імперативи у виборі стратегії корпоративного оподаткування.

1.3 Законодавчо-нормативне регулювання оподаткування корпорацій в ЄС та Україні

Регулювання корпоративного оподаткування в Європейському Союзі ґрунтується на загальних принципах податкової політики, які мають забезпечити ефективне функціонування внутрішнього ринку, справедливість оподаткування, нейтральність щодо ринкової конкуренції та уникнення податкової дискримінації.

Ці принципи відображаються у свободі руху капіталу, забороні державної допомоги, принципі пропорційності та здатності до сплати, які є фундаментом як прямих, так і непрямих податків у ЄС [25]. Важливим аспектом є також забезпечення рівності податкових умов для транснаціональних компаній та малих підприємств, що здійснюється через уніфікацію підходів до адміністрування і боротьби з ухиленням від оподаткування.

Європейський Союз активно впроваджує директиви, спрямовані на гармонізацію корпоративного оподаткування. Директива щодо запобігання ухиленню від оподаткування зобов'язує країни-члени запровадити правила обмеження відсоткових витрат, контрольованих іноземних компаній та загальні положення проти зловживань, що обмежує агресивне податкове планування транснаціональних корпорацій [26]. Директиви PSD (Parent-Subsidiary) та IRD (Interest and Royalty Directive) спрощують транскордонні грошові потоки всередині ЄС, але водночас стали інструментами для мінімізації податкових зобов’язань через «треті» юрисдикції [26]. У відповідь ЄС ініціює запровадження єдиного механізму утримання податків на дивіденди, проценти та роялті.

Останнім кроком до більш глибокої гармонізації стало ухвалення ЄС Директиви про мінімальний податок на прибуток, яка реалізує ініціативу OECP GloBE (Pillar Two) щодо запровадження глобальної мінімальної ставки податку в розмірі 15% для великих багатонаціональних груп. Такий підхід спрямований на протидію ерозії податкової бази та запобігання податковій конкуренції між країнами-членами [27]. Ця ініціатива зміцнює позиції ЄС як глобального лідера у сфері прозорості оподаткування та боротьби з шкідливою податковою практикою, створюючи нову архітектуру єдиного податкового простору в межах Союзу.

Правове регулювання корпоративного оподаткування в Україні базується передусім на Податковому кодексі України [28], який визначає загальні принципи оподаткування прибутку підприємств, порядок обчислення бази оподаткування, ставки податку, пільги та адміністрування. Доповнення до Кодексу реалізуються через низку нормативно-правових актів, включаючи постанови Кабінету Міністрів, роз’яснення ДПС та міжнародні угоди щодо уникнення подвійного оподаткування.

У контексті євроінтеграції впроваджуються елементи європейського податкового права, зокрема у сфері трансфертного ціноутворення, податкової звітності для контрольованих іноземних компаній та обміну інформацією [29].

Станом на 2024 рік базова ставка податку на прибуток підприємств в Україні становить 18%. Об’єктом оподаткування є прибуток, визначений як різниця між доходами та витратами, сформованими згідно з бухгалтерським обліком з урахуванням податкових коригувань. Окремі категорії платників можуть обирати спрощену систему оподаткування або бути звільненими від сплати податку в межах державної підтримки, наприклад, у період воєнного стану. За останні роки в Україні зберігається тенденція до збільшення ролі податку на прибуток як інструменту фіскального тиску, що, однак, знижує його регуляторну ефективність [30].

Незважаючи на важливість податку на прибуток для наповнення бюджету, частка його надходжень у структурі доходів залишається обмеженою – близько 5% у консолідованому бюджеті України за підсумками 2023 року [29]. Така ситуація обумовлена як економічними кризами, так і наявністю значного переліку пільг, збитковістю багатьох підприємств та загальним зниженням бази оподаткування. У відповідь на ці виклики обговорюється можливість заміни класичного податку на прибуток на податок на виведений капітал, що має на меті стимулювання реінвестування і зменшення податкових маніпуляцій. Це демонструє потребу в модернізації підходів до корпоративного оподаткування відповідно до сучасних викликів економіки України.

Спрощені системи оподаткування в Україні відіграють важливу роль у підтримці малого та середнього бізнесу (МСБ), забезпечуючи зниження адміністративного навантаження, спрощення звітності та передбачуваність фіскальних умов. Станом на 2024 рік є чотири групи платників єдиного податку, диференційовані за рівнем доходу, чисельністю працівників і видом діяльності. Такий підхід дає змогу самозайнятим особам і малим підприємцям легалізувати свою діяльність без значних витрат, що особливо актуально в умовах воєнного стану та економічної нестабільності [31]. Попри незначну частку єдиного податку

у консолідованому бюджеті (близько 2–3%), його роль як стабілізатора підприємницької активності є незаперечною.

Ефективність спрощеної системи оподаткування часто піддається критиці через можливість її використання для оптимізації податкових зобов'язань великими компаніями, що розділяють свою діяльність на кілька ФОПів. У зв'язку з цим посилюється державний контроль за дотриманням критеріїв перебування на спрощеній системі, зокрема в частині обсягів доходу, чисельності працівників і видів діяльності. У 2022–2023 роках в умовах війни були запроваджені тимчасові податкові преференції для платників єдиного податку, але водночас з'явилася потреба у модернізації цифрових інструментів адміністрування задля забезпечення прозорості та уникнення зловживань [32].

Порівняльний аналіз податкових систем ЄС та України демонструє істотні відмінності в підходах до корпоративного оподаткування, насамперед у пріоритетах функцій податкової політики та рівні прозорості. Вплив європейських стандартів поступово трансформує податкову систему України, сприяючи наближенню до норм ЄС через імплементацію відповідних директив. Адаптація стикається з низкою системних проблем: правовою невизначеністю, відсутністю ефективної ІТ-інфраструктури та опором бізнес-середовища (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Податкові системи ЄС та України

Аспект	Європейський союз	Україна
1	2	3
Підходи до корпоративного оподаткування	ЄС прагне до гармонізації податкової політики між країнами-членами, зокрема через запровадження єдиного підходу до боротьби з ухиленням від оподаткування, обмін інформацією та мінімальні стандарти корпоративного оподаткування	Система зосереджена на фіскальній функції та має менш розвинену нормативну базу щодо протидії податковим зловживанням; застосовуються пільги, які часто не відповідають економічній ефективності
Вплив європейських стандартів на податкову політику України	ЄС встановлює вимоги щодо прозорості, спрощення податкових процедур, захисту прав платників податків і дотримання принципів справедливості, що сприяє вдосконаленню української податкової системи	Україна поступово імплементує директиви ЄС щодо податку на прибуток та ПДВ, що сприяє покращенню адміністрування та наближенню до європейських норм

Кінець таблиці 1.5

1	2	3
Проблеми адаптації податкового законодавства України до норм ЄС	Основні проблеми гармонізації пов'язані з високим рівнем фіскалізації української системи, складністю правового поля та низьким рівнем правових гарантій для платників податків	Існує спротив з боку бізнесу щодо прозорості та підвищення податкового контролю, брак координації між податковими органами та законодавчими органами, а також потреба в оновленні IT-інфраструктури для ефективного адміністрування

Джерело: складено автором на основі [33-38]

Адаптація стикається з низкою системних проблем: правовою невизначеністю, відсутністю ефективної IT-інфраструктури та опором бізнес-середовища. Для успішної інтеграції до європейського податкового простору необхідна не лише законодавча гармонізація, але й зміцнення інституційної спроможності та підвищення довіри до податкової системи.

Впровадження європейських стандартів у систему корпоративного оподаткування України є пріоритетним напрямом податкової політики у контексті євроінтеграції. Основні заходи передбачають гармонізацію із податковими нормами ЄС, у сфері запобігання ухиленню від сплати податків, уникнення подвійного оподаткування, підвищення прозорості та цифровізації податкового адміністрування [37]. Позитивний досвід країн ЄС свідчить про ефективність гнучкої податкової політики з помірним навантаженням на бізнес, що стимулює інвестиції, зростання ВВП та легалізацію підприємницької діяльності [39]. Україна має потенціал для адаптації цих підходів, що дозволить зміцнити бюджетну стабільність і покращити інвестиційний клімат.

Одним з ключових векторів реформування є оптимізація податкового навантаження на бізнес. Це передбачає поступове зниження ставок корпоративного податку або перехід до альтернативних моделей, таких як податок на виведений капітал, що стимулює реінвестування та знижує податкову еластичність [40]. Також, відповідно до стратегії реформ, передбачено зміни в адмініструванні єдиного податку та впровадження цифрових сервісів для прозорого обліку та зниження рівня корупції [41]. У перспективі, подальша євроінтеграція вимагатиме глибшої адаптації податкового законодавства, включно з дотриманням Директив

ЄС, переглядом податкових пільг та забезпеченням стабільності й передбачуваності податкової системи.

Отже, законодавчо-нормативне регулювання корпоративного оподаткування в ЄС та Україні демонструє різний рівень гармонізації та інституційної зрілості: якщо Європейський Союз застосовує комплексну систему директив і наднаціональних ініціатив для уніфікації правил оподаткування корпорацій (зокрема через ATAD, PSD, GloBE), то Україна перебуває на етапі поступової адаптації до цих стандартів, орієнтуючись на модернізацію Податкового кодексу та інтеграцію принципів прозорості, справедливості й цифровізації. Попри прогрес у впровадженні європейських практик, українське законодавство потребує подальшого посилення інституційної спроможності, спрощення процедур та забезпечення стабільності податкової політики для сталого економічного розвитку.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ В ЄС ТА В УКРАЇНІ

2.1 Динаміка та структура корпоративного оподаткування в країнах ЄС

Система корпоративного оподаткування в Європейському Союзі поєднує єдині наднаціональні принципи із збереженням податкового суверенітету держав-членів. Хоча ЄС не має повноважень запроваджувати повністю уніфіковану податкову систему, країни-члени реалізують свої податкові політики відповідно до власних економічних умов [42]. Це призводить до значної варіативності ставок податку на прибуток підприємств (від 9% у Болгарії до 32% у Франції), що створює податкову конкуренцію всередині блоку. Такий підхід, з одного боку, дозволяє гнучко реагувати на національні виклики, однак з іншого – ускладнює транскордонну економічну діяльність компаній та підвищує адміністративні витрати через необхідність адаптації до множинних податкових режимів [43].

Для зменшення фрагментації та уникнення податкових бар'єрів Європейська Комісія розробила низку директив, спрямованих на гармонізацію ключових аспектів корпоративного оподаткування [44]. *Parent-Subsidiary Directive* (2011/96/EU) [45] усуває податкове подвійне оподаткування дивідендів між материнськими та дочірніми компаніями у різних країнах-членах, тоді як *Interest and Royalties Directive* (2003/49/EC) [46] забезпечує аналогічні пільги для платежів за ліцензіями та відсотками.

Запровадження *Anti-Tax Avoidance Directive* (2016/1164) стало відповіддю на потребу боротьби з агресивним податковим плануванням та забезпечення фіскальної прозорості. У перспективі ЄС прагне до створення спільної консолідованої податкової бази для підприємств (ССCTB), що дозволить

обчислювати податки за єдиною формулою, однак проєкт наразі стикається з політичними бар'єрами та потребує подальшого консенсусу.

Аналіз наведених нормативних актів свідчить про послідовну та системну стратегію ЄС щодо гармонізації корпоративного оподаткування. Основна мета полягає у створенні єдиного податкового простору, що сприяє економічній інтеграції, зменшенню податкових бар'єрів і протидії недобросовісному податковому плануванню (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Основні нормативні акти ЄС у сфері корпоративного оподаткування

Назва нормативного акта	Номер та дата ухвалення	Сфера регулювання	Ключові положення	Вплив на корпоративне оподаткування в ЄС
1	2	3	4	5
Parent-Subsidiary Directive	Директива 2011/96/EU (перше ухвалення – 1990 р., остання редакція – 2011 р.)	Оподаткування дивідендів між компаніями різних країн-членів	Виведення дивідендів з-під подвійного оподаткування; звільнення від джерельного податку за умов володіння 10% і більше	Стимулює створення корпоративних груп у межах ЄС; знижує податкові бар'єри між країнами
Interest and Royalties Directive	Директива 2003/49/EC	Оподаткування відсоткових платежів і роялті	Звільнення таких платежів від податку у джерела за умов пов'язаності компаній	Підвищує привабливість транснаціонального фінансування і ліцензування; мінімізує податкові втрати
Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD)	Директива 2016/1164/EU	Протидія ухиленню від сплати податків	Впровадження правил обмеження процентних витрат, CFC, загального правила протидії ухиленню (GAAR)	Зменшує можливості для агресивного податкового планування; сприяє податковій справедливості
Merger Directive	Директива 2009/133/EC	Податкове регулювання злиття, поділу, передачі активів між компаніями різних країн	Надання податкового нейтралітету при реструктуризаціях, відстрочка оподаткування прибутку	Полегшує транскордонні злиття; підтримує корпоративну інтеграцію в межах ЄС
Directive on Administrative Cooperation (DAC)	Директива 2011/16/EU (із численними оновленнями: DAC2 – DAC8)	Автоматичний обмін податковою інформацією	DAC6 зобов'язує розкривати схеми податкового планування; DAC7 – податковий облік цифрових платформ	Підвищує прозорість; посилює контроль над цифровими та транснаціональними корпораціями

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5
Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB) (проєкт)	COM(2016) 683 final	Гармонізація податкової бази в ЄС	Передбачає спільну базу оподаткування і механізм консолідації прибутку для багатонаціональних компаній	У разі впровадження – революційна зміна принципів корпоративного оподаткування; поки що заблоковано через відсутність консенсусу

Джерело: складено автором на основі [42;43;44;45]

При цьому законодавство зберігає баланс між фіскальною автономією країн-членів та наднаціональним регулюванням у сферах, критичних для функціонування єдиного ринку. І хоча ключові ініціативи, як-от проєкт ССCTB, ще не реалізовані, уже чинні директиви забезпечують міцну правову основу для прозорого та справедливого оподаткування в Європейському Союзі.

За період 2020–2024 рр. номінальні ставки корпоративного податку в більшості країн ЄС залишалися відносно стабільними або знижувалися (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Ставки корпоративного податку в країнах ЄС за 2020-2024 рр.(%)

Країна	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	Ном.	Ефект.	Ном.	Ефект.	Ном.	Ефект.	Ном.	Ефект.	Ном.	Ефект.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Австралія	25	15	25	16	25	17	24	16	23	14
Бельгія	25	13	25	15	25	15	25	16	25	15
Болгарія	10	9	10	9	10	9	10	9	10	9
Хорватія	18	11	18	15	18	13	18	13	18	13
Кіпр	12,5	12	12,5	13	12,5	12	12,5	12	12,5	12
Чехія	19	11	19	12	19	16	19	15	21	18
Данія	22	13	22	19	22	16	22	18	22	17
Естонія	20	7	20	6	20	7	20	8	20	9
Фінляндія	20	14	20	15	20	15	20	14	20	13
Франція	32	16	28,4	17	25,8	20	25,8	17	25,8	17
Німеччина	29,9	25	29,9	26	29,9	26	29,9	26	29,9	26
Греція	24	14	24	17	22	18	22	18	22	18
Угорщина	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
Ірландія	12,5	12	12,5	12	12,5	13	12,5	15	12,5	15
Італія	27,9	16	27,9	17	27,8	18	27,8	17	27,8	17
Латвія	20	5	20	6	20	5	20	6	20	6
Литва	15	10	15	11	15	10	15	11	15	11
Люксембург	24,9	10	24,9	11	24,9	10	24,9	10	24,9	10
Мальта	35	15	35	15	35	15	35	15	35	15
Нідерланди	25	12	25	12	25,8	13	25,8	13	25,8	13
Польща	19	13	19	14	19	15	19	14	19	14

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Португалія	31,5	16	31,5	17	31,5	18	30,5	17	30,5	17
Румунія	16	8	16	9	16	9	16	9	16	9
Словаччина	21	10	21	11	21	11	21	11	21	11
Словенія	19	12	19	13	19	14	19	14	22	15
Іспанія	25	20	25	26	25	32,4	25	30	25	28
Швеція	21,4	14	20,6	13	20,6	14	20,6	14	20,6	14

Джерело: складено автором на основі [48;49;50;51;52;53]

Значні розбіжності між номінальними та ефективними ставками вказують на широке застосування податкових пільг, знижок і відстрочок у різних країнах. Наприклад, в Іспанії ефективна ставка у 2022 р. сягнула 32,4% при номінальній 25%, що свідчить про активну фіскальну політику в частині оподаткування прибутків компаній. У той час як в Естонії, Латвії та Люксембурзі ефективні ставки залишаються суттєво нижчими за номінальні (відповідно 9%, 6% та 10% у 2024 р.), що підтверджує їхній привабливий інвестиційний клімат та наявність стимулюючих механізмів оподаткування.

Особливо показовим є стабільне збереження мінімальних номінальних ставок в Угорщині (9%), Болгарії (10%) та Ірландії (12,5%), які демонструють низькі або помірні ефективні ставки. Такий підхід забезпечує цим країнам конкурентну перевагу у приваблені транснаціонального бізнесу, зокрема в сфері ІТ, фінансових послуг та цифрових технологій. З іншого боку, країни з традиційно високими ставками — як-от Німеччина (29,9%) і Мальта (35%) — демонструють незначну зміну податкових параметрів за п’ятирічний період, що свідчить про стабільну, проте менш гнучку податкову політику.

У цілому, незважаючи на окремі випадки зниження або перегляду ставок, структура корпоративного оподаткування в ЄС зберігає диверсифікований характер, що зумовлює як фіскальні, так і конкурентні виклики для подальшої інтеграції податкової політики в межах Союзу (рис. 2.1). Для розширення податкової бази замість підвищення ставок – можуть допомогти вирівняти ефективне навантаження, щоб у кожній країні корпорації сплачували свою справедливу частку і зберігали стимул інвестувати у розвиток економіки.

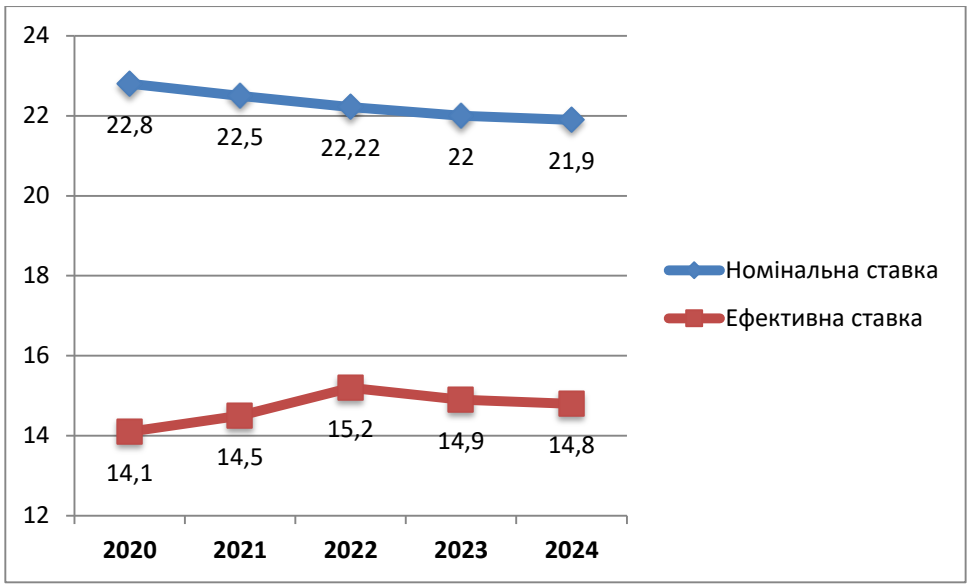

Рисунок 2.1 – Середньозважені ставки корпоративного податку в ЄС за 2020-2024 рр. (%)

Джерело: побудовано автором на основі [48;49;50;51;52;53]

Аналіз динаміки доходів державних бюджетів від корпоративного податку у відсотках до ВВП у Польщі, Угорщині та Румунії за 2020–2022 рр. свідчить про поступове зростання податкової ефективності у сфері корпоративного оподаткування (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Доходи державних бюджетів від корпоративного податку (% від ВВП)

Країна	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Абсолютне відхилення, +/-	
				2022/2020	2022/2021
Польща	2,0	2,1	2,2	0,2	0,1
Угорщина	1,8	1,9	2,0	0,2	0,1
Румунія	1,5	1,6	1,7	0,2	0,1

Джерело: складено автором на основі [54]

Польща продемонструвала зростання показника з 2,0% у 2020 році до 2,2% у 2022 році, що в абсолютному вимірі становить +0,2 п.п. Така позитивна динаміка може бути пов’язана як зі стабілізацією економіки після пандемії, так і з посиленням фіскального адміністрування, що дозволило підвищити рівень податкових надходжень без зміни ставок.

Схожа тенденція спостерігається в Угорщині та Румунії: приріст доходів бюджету від корпоративного податку в обох країнах за два роки становить +0,2 п.п., а між 2021 і 2022 роками — по +0,1 п.п. Це свідчить про стабільний розвиток

корпоративного сектору, а також про поступове вдосконалення механізмів податкового контролю. У контексті збереження фіксованих або помірних податкових ставок (особливо в Угорщині з найнижчою ставкою в ЄС — 9%) такі результати демонструють ефективність податкової політики в частині мобілізації ресурсів до державного бюджету без створення додаткового тиску на бізнес.

Аналіз податкових пільг у провідних економіках ЄС засвідчує відсутність універсальної політики податкових канікул, проте вказує на активне застосування цільових інструментів стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності. Податкові канікули як такі найчастіше впроваджуються на рівні спеціальних економічних зон (як у Польщі), тоді як у решті країн — Франції, Німеччині, Іспанії чи Італії — переважає практика точкового фіскального стимулювання в пріоритетних секторах або регіонах. Це свідчить про перехід від масових податкових пільг до більш адресних механізмів підтримки, що відповідає принципам сталого управління публічними фінансами (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Порівняння податкових пільг у провідних економіках ЄС

Країна	Податкові канікули	Кредити на дослідження та розробки (R&D)	Інноваційні стимули
1	2	3	4
Франція	Немає загальних податкових канікул; натомість застосовуються специфічні пільги для інвесторів у певних секторах.	Кредит на R&D (CIR) дозволяє відшкодування до 30% витрат на R&D до 100 млн. євро, та 5% понад цю суму.	Патентний бокс: доходи від кваліфікованої інтелектуальної власності оподатковуються за зниженою ставкою 10%.
Німеччина	Немає загальних податкових канікул; акцент на прямих субсидіях та грантах для інвесторів.	З 2020 року введено податковий стимул на R&D, що дозволяє відшкодування 25% витрат на заробітну плату, пов'язану з R&D, до 500 тис. євро на рік.	Підтримка інновацій через програми грантів та субсидій, зокрема для малих та середніх підприємств (МСП).
Ірландія	Немає загальних податкових канікул; натомість пропонується низька ставка корпоративного податку 12,5% для активного бізнес-доходу.	Податковий кредит 30% на кваліфіковані витрати на R&D, що в поєднанні з основною ставкою дає ефективне відшкодування 42,5%.	Патентний бокс: доходи від кваліфікованої інтелектуальної власності оподатковуються за ставкою 6,25%.
Італія	Немає загальних податкових канікул; застосовуються податкові кредити для інвесторів у певних регіонах.	Податковий кредит 15% на інвестиції в R&D для великих компаній у певних регіонах; підвищені ставки 10% та 20% для середніх та	Патентний бокс: доходи від кваліфікованої інтелектуальної власності оподатковуються за зниженою ставкою.

		малих компаній відповідно.	

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4
Нідерланди	Немає загальних податкових канікул; акцент на податкових стимулах для інноваційних компаній.	Схема WBSO: відшкодування до 32% витрат на R&D для перших 350 тис. євро, та 16% понад цю суму.	Патентний бокс: доходи від кваліфікованої інтелектуальної власності оподатковуються за ставкою 7%.
Польща	Податкові канікули в спеціальних економічних зонах (СЕЗ) до 10 років для нових інвесторів.	Податковий відрахування 100% витрат на R&D; додаткове відшкодування 150% для МСП.	Патентний бокс: доходи від кваліфікованої інтелектуальної власності оподатковуються за ставкою 5%.
Португалія	Немає загальних податкових канікул; застосовуються податкові кредити для інвесторів.	Система SIFIDE: податковий кредит 32,5% на поточні витрати на R&D, плюс 50% на приріст витрат порівняно з середнім рівнем попередніх двох років.	Патентний бокс: доходи від кваліфікованої інтелектуальної власності оподатковуються за зниженою ставкою.
Іспанія	Немає загальних податкових канікул; акцент на податкових стимулах для інвесторів.	Податковий кредит 25% на витрати на R&D; додаткові 17% на витрати на персонал, залучений до R&D.	Патентний бокс: доходи від кваліфікованої інтелектуальної власності оподатковуються за ставкою 10%.

Джерело: складено автором на основі [55;56]

У сфері досліджень та інновацій всі проаналізовані країни впровадили податкові стимули, проте їхня структура суттєво різниться. Найбільш щедрі режими спостерігаються в Ірландії, Польщі та Португалії, де повернення витрат на R&D може перевищувати 30% і навіть досягати 150% для МСП у Польщі. Також поширеним є механізм патентного боксу, що дозволяє оподатковувати доходи від інтелектуальної власності за зниженими ставками (від 5% у Польщі до 10% у Франції). Це формує сприятливе середовище для інноваційного підприємництва та посилює конкуренцію за високотехнологічні інвестиції між державами-членами ЄС. Така політика демонструє, що, попри відсутність загальноєвропейських фіскальних стандартів, країни ЄС конкурують між собою за капітал і таланти, застосовуючи продуману систему стимулів у межах національної податкової стратегії.

Аналіз стану імплементації рекомендацій OECP (Pillar One та Pillar Two) у податкову політику країн ЄС свідчить про високу політичну підтримку, але неоднорідний рівень практичної реалізації. Усі країни, представлені в таблиці, підтримують ідею впровадження Pillar One, однак її реалізація затримується через необхідність укладення глобальної багатосторонньої угоди. Це зумовлено складністю перерозподілу податкових прав на прибуток транснаціональних корпорацій між країнами-реципієнтами (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Упровадження рекомендацій OECP у податкову політику країн ЄС

Країна	Статус впровадження Pillar One	Статус впровадження Pillar Two
1	2	3
Німеччина	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Законодавство щодо мінімального податку в 15% набуло чинності 1 січня 2024 року.
Франція	Підтримує впровадження Pillar One; очікує на міжнародну угоду.	Впровадила законодавство щодо мінімального податку в 15%, яке набуло чинності 31 грудня 2023 року.
Італія	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Законодавство щодо мінімального податку в 15% набуло чинності 31 грудня 2023 року.
Іспанія	Підтримує впровадження Pillar One; очікує на міжнародну угоду.	Опублікувала проєкт закону щодо мінімального податку в 15%, але офіційно не впровадила станом на початок 2025 року.
Нідерланди	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Законодавство щодо мінімального податку в 15% набуло чинності 31 грудня 2023 року.
Ірландія	Підтримує впровадження Pillar One; очікує на міжнародну угоду.	Впровадила законодавство щодо мінімального податку в 15%, яке набуло чинності 1 січня 2024 року.
Польща	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Відтермінувала впровадження мінімального податку в 15% до 2025 року.
Швеція	Підтримує впровадження Pillar One; очікує на міжнародну угоду.	Законодавство щодо мінімального податку в 15% набуло чинності 1 січня 2024 року.
Данія	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Законодавство щодо мінімального податку в 15% набуло чинності 31 грудня 2023 року.
Фінляндія	Підтримує впровадження Pillar One; очікує на міжнародну угоду.	Законодавство щодо мінімального податку в 15% набуло чинності 31 грудня 2023 року.
Естонія	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Відтермінувала впровадження мінімального податку в 15% до 2029 року.
Латвія	Підтримує впровадження Pillar One; очікує на міжнародну угоду.	Відтермінувала впровадження мінімального податку в 15% до 2029 року.
Литва	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Відтермінувала впровадження мінімального податку в 15% до 2029 року.

Мальта	Підтримує впровадження Pillar One; очікує на міжнародну угоду.	Відтермінувала впровадження мінімального податку в 15% до 2029 року.
Словаччина	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Впровадила лише внутрішній додатковий податок (QDMTT) з 2024 року, відтермінувавши інші положення до 2025 року.
Кіпр	Підтримує впровадження Pillar One; очікує на міжнародну угоду.	Опублікував проєкт закону щодо мінімального податку в 15%, але офіційно не впровадив станом на початок 2025 року.
Португалія	Очікує на міжнародну угоду для впровадження.	Опублікувала проєкт закону щодо мінімального податку в 15%

Джерело: складено автором на основі [55;56]

Такий підхід, хоча й підтримується на політичному рівні, вимагає глобального консенсусу та уніфікації підходів до визначення «ринкової юрисдикції»

Натомість впровадження Pillar Two — глобального мінімального корпоративного податку в розмірі 15% — демонструє більш активну динаміку. Провідні економіки ЄС, зокрема Німеччина, Франція, Італія, Ірландія та Нідерланди, вже ввели відповідне законодавство, яке набуло чинності з кінця 2023 – початку 2024 року. Низка країн Центрально-Східної Європи (Польща, Естонія, Латвія, Литва, Мальта) скористалися дозволеними механізмами відтермінування впровадження Pillar Two до 2025 або навіть до 2029 року. Така асиметрія пояснюється різницею в податкових стратегічних цілях: країни з нижчими податковими ставками обґрунтовано зберігають фіскальні переваги для залучення іноземних інвестицій, тоді як економіки Західної Європи акцентують на стабільності та прозорості глобального податкового режиму.

Аналіз даних Індексу податкової конкурентоспроможності (ITCI 2023) для країн ЄС, що входять до складу OECP, свідчить про суттєві відмінності у податковій привабливості між державами. Найвищі позиції займають Нідерланди (14-те місце), Швеція (13-те) та Німеччина (18-те), які демонструють збалансований підхід до міжнародного оподаткування, прозору систему податкових угод та відносну нейтральність у непрямих податках. Навіть у цих країнах існують структурні недоліки — зокрема, високі ставки на доходи фізичних осіб, складні правила ПДФО або навантаження на заробітну плату, що частково

нівелює конкурентні переваги. Також варто відзначити Швецію, яка, попри високі індивідуальні податки, демонструє стабільність і ефективність у корпоративному та майновому оподаткуванні.

Натомість Франція та Італія розташувалися серед аутсайдерів рейтингу (36-те і 37-ме місця відповідно), що зумовлено поєднанням високих ставок, фрагментованих податкових режимів, численних винятків та низької ефективності адміністрування.

Таблиця 2.6 – Рейтинг податкової привабливості країн ЄС за Індексом податкової конкурентоспроможності

Країна	Загальний бал (ITCI 2023)	Місце серед 38 країн ОЕСР	Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2	3	4	5
Німеччина	66,6	18	Відносно нейтральне оподаткування споживання і майна та сприятливі транскордонні податкові правила (територіальний режим оподаткування)	Високе навантаження на бізнес (сумарна ставка податку на прибуток ~30% з урахуванням місцевих зборів) і складна система оподаткування доходів фізичних осіб (додатковий «солідарний» збір 5,5% підвищує максимальну ставку ПДФО до ~47,5%)
Франція	49,1	36	Перехід на територіальний принцип (звільнення іноземних прибутків) дещо покращив правила міжнародного оподаткування	Одна з найменш конкурентних систем – дуже високі ставки і витрати для бізнесу та працівників, складний податок на зарплати, значні майнові податки (Франція обтяжена податком на великі нерухомі статки) і високе ПДВ з пільговими режимами, що знижують нейтральність
Італія	48,4	37	Відносно конкурентоспроможне оподаткування доходів фізичних осіб (Італія займає 16-те місце за підкатегорією ПДФО, частково завдяки спрощеним режимам для малого бізнесу та фіксованим податкам для інвесторів)	Неефективна структура споживчих податків (майже найнижча позиція за ПДВ через численні винятки і диференційовані ставки) та високі трансакційні і майнові податки (податки на нерухомість, реєстраційні збори), що разом ставить Італію серед аутсайдерів рейтингу конкурентоспроможності
Іспанія	55,8	31	Відносно широке базове оподаткування споживання (ПДВ) та помірковане оподаткування доходів фізосіб (Іспанія посідає 17-те місце за ПДФО)	Висока ставка податку на прибуток підприємств (25% стандартна ставка; 33-тє місце за корпоративним податком) та наявність податку на багатство (щорічний податок на статки), що відносить майнове оподаткування Іспанії до одних із найгірших у ОЕСР (37-е місце за цією категорією)
Нідерланди	70,6	14	Дуже сприятливі міжнародні податкові правила (Нідерланди – 4-ті за показником транскордонного оподаткування завдяки широкій мережі податкових угод і звільненню іноземних доходів)	Ставка корпоративного податку залишається відносно високою (25%) у порівнянні з лідерами, а податок на інвестиції фізосіб («Box 3» – податок на дохід від капіталу за нормативною ставкою) погіршує нейтральність оподаткування майна

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5
Польща	55,3	33	Низька базова ставка податку на прибуток (19%) та сприятлива система оподаткування особистих доходів (Польща – 12-та за показником ПДФО, що відображає відносно невисокі ставки і наявність пільгових режимів для інвесторів)	Складна багаторівнева система ПДВ (численні пільгові ставки і винятки призводять до 36-ї позиції за споживчими податками) і неефективні майнові податки (низька база оподаткування нерухомості), що знижує загальну конкурентоспроможність податкової системи Польщі
Швеція	73,3	13	Низький корпоративний податок (20,6%, 8-ма позиція за цим показником) та відсутність податку на багатство й спадщину, що забезпечує ефективність майнового оподаткування (10-та позиція).	Дуже високі податки на працю та доходи фізичних осіб (сукупна ставка ПДФО перевищує 50%, одна з найвищих у світі), що дещо знижує її позицію в рейтингу (20-те місце за індивідуальними податками).
Бельгія	60,0	27	Відносно конкурентне корпоративне оподаткування (стандартна ставка 25%, 15-та позиція за корпоративним податком; існують відрахування на інвестиції та участі в капіталі) і сприятливий режим оподаткування капіталовкладень фізичних осіб (відсутність податку на більшість капітальних прибутків фізосіб).	Один із найвищих податкових тягарів на працю в ЄС (високі ставки ПДФО до ~50% та соціальні внески) і складні транскордонні податкові процедури (високі ставки утримання податків з виплат за кордон), що стримує інвестиційну привабливість.
Австрія	65,3	20	Збалансована система непрямих і майнових податків (Австрія ~16-те місце як за оподаткуванням споживання, так і майна) та стабільні правила міжнародного оподаткування (територіальний режим для прибутків, 16-те місце)	Висока максимальна ставка ПДФО (50% + тимчасово 55% на дуже високі доходи) та значне навантаження на заробітну плату, що зумовлює низьку конкурентоспроможність за податками на працю (30-те місце).
Ірландія	58,9	28	Найнижчий в ЄС податок на прибуток (12,5% базова ставка, 5-та позиція за корпоративним податком) – це приваблює транснаціональні компанії	Порівняно висока ставка ПДВ (23%) та акцизів і обмежена база оподаткування споживання (34-та позиція) при водночас високому навантаженні на доходи фізосіб (верхня ставка ПДФО ~40% плюс соціальні збори, 31-ша позиція).

Джерело: складено автором на основі [55;57;58]

Польща та Іспанія займають нижчі середні позиції, демонструючи конкурентоспроможність у сфері корпоративного податку та ПДФО, але страждають від складної системи ПДВ та слабких майнових податків. Загалом, країни з простішими та прогнозованими податковими режимами, особливо щодо транснаціонального оподаткування та інвестицій, мають помітну перевагу в рейтингу. Це свідчить про те, що податкова конкурентоспроможність у сучасному глобалізованому середовищі залежить не лише від ставок, а й від прозорості, нейтральності та стабільності податкової системи.

2.2 Аналіз корпоративного податкового навантаження в Україні

Система корпоративного оподаткування в Україні регулюється Податковим кодексом, зокрема Розділом III, що визначає порядок нарахування та сплати податку на прибуток підприємств [59]. Ставка податку встановлена на рівні 18% і застосовується до оподатковуваного прибутку, розрахованого шляхом коригування фінансового результату до оподаткування за правилами бухгалтерського обліку. Такий підхід забезпечує певну гнучкість, проте зумовлює складність податкового адміністрування, оскільки вимагає врахування численних різниць між податковим і фінансовим обліком. В умовах воєнного стану збереження чинної моделі спрямоване на підтримання фіскальної стабільності.

Українське законодавство передбачає альтернативні режими оподаткування для підприємств, які відповідають встановленим критеріям. Один із найпоширеніших — єдиний податок 3-ї групи для юридичних осіб, який дозволяє сплачувати фіксований податок у розмірі 5% від доходу без сплати ПДВ або 3% за умови його сплати, що особливо вигідно для малого та середнього бізнесу. Інноваційна правова модель «Дія City» передбачає оподаткування у формі податку на виведений капітал за ставкою 9% [60], що стимулює IT-компанії до

реінвестування прибутку всередині країни. Ці режими демонструють гнучкість податкової політики та її адаптацію до потреб сучасної економіки.

Система корпоративного оподаткування України поєднує класичну модель оподаткування прибутку з гнучкими спеціальними режимами, що дозволяє адаптувати податкове навантаження до різних бізнес-моделей. Незважаючи на існуючі труднощі, такі як складність адміністрування та податкові ризики, наявність механізмів стимулювання інноваційного бізнесу (наприклад, «Дія City») демонструє потенціал системи до еволюції (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Основні характеристики системи корпоративного оподаткування України

Елемент	Характеристика
Базова ставка податку	18% на прибуток підприємств (стандартний режим згідно з Податковим кодексом)
Об’єкт оподаткування	Прибуток, розрахований на основі фінансового результату з коригуванням на податкові різниці
Метод оподаткування	Декларативний метод з щоквартальною або річною звітністю
Спеціальні режими	Єдиний податок 3-ї групи (3% з ПДВ або 5% без ПДВ); податок на виведений капітал для резидентів «Дія City» — 9%
Податкові стимули	Амортизаційні переваги, прискорена амортизація, звільнення окремих доходів для соціально важливих галузей
Секторні особливості	Окремі ставки та правила для аграрного сектору, енергетики, видобувної галузі
Адміністрування	Податковий контроль здійснюється ДПС; впроваджені електронна звітність та ризик-орієнтовані системи моніторингу
Актуальні виклики	Необхідність спрощення обліку, підвищення прозорості, боротьба з ухиленням, адаптація до міжнародних стандартів BEPS та рекомендацій OECP

Джерело: складено автором на основі [59;60]

Для підвищення конкурентоспроможності необхідне подальше удосконалення законодавства відповідно до міжнародних практик та потреб національної економіки.

Аналіз динаміки ставок податку на прибуток підприємств в Україні у 2020–2024 роках демонструє стабільність базової ставки на рівні 18%, що слугує важливим елементом фіскальної передбачуваності (див. табл. 2.8). З 2021 року було запроваджено підвищену ставку 30% для діяльності з випуску та проведення лотерей, що свідчить про прагнення держави збалансувати соціально-етичні аспекти оподаткування в секторах із підвищеним ризиком. З 2023 року особливу

увагу було приділено технологічному сектору, внаслідок чого з'явився спеціальний режим оподаткування резидентів «Дія Сіті» із ставкою 9% на виведений капітал, що стало важливим стимулом для розвитку цифрової економіки.

Таблиця 2.8 – Динаміка ставок податку на прибуток підприємств за 2020-2024 рр.

Рік	Базова ставка	Спеціальні ставки та умови	Ключові податкові реформи
1	2	3	4
2020	18%	х	Базова ставка залишалася незмінною.
2021	18%	х	Введено ставку 30% для діяльності з випуску та проведення лотерей.
2022	18%	х	Базова ставка без змін.
2023	18%	9% для резидентів Дія Сіті на особливих умовах; 30% для діяльності з випуску та проведення лотерей.	Запроваджено спеціальний режим оподаткування для резидентів Дія Сіті.
2024	18%	50% для банків; 25% для фінансових установ (крім страховиків); 9% для резидентів Дія Сіті на особливих умовах.	Підвищено ставки для банків та фінансових установ відповідно до Закону № 4015-IX.

Джерело: складено автором на основі [60;61]

Найбільш радикальні зміни відбулися у 2024 році, коли в умовах воєнного стану були суттєво підвищені ставки для фінансового сектору — 50% для банків і 25% для фінансових установ, відповідно до Закону № 4015-IX. Це свідчить про зростаючу роль фіскальної функції оподаткування у забезпеченні бюджетної стійкості країни, а також про диференційований підхід до регулювання податкового навантаження на прибуткові сектори економіки.

Упродовж 2020–2024 років частка податку на прибуток підприємств (ПнП) у структурі ВВП України коливалась у межах 2,6–3,4%, демонструючи стабільний фіскальний потенціал цього податку. Найвищий показник зафіксовано у 2023 році (3,38%), що збіглося з після кризовим зростанням економіки та активізацією корпоративного сектору (табл. 2.9). Частка ПнП у загальних податкових надходженнях також зросла з 12,8% у 2020 році до 14,7% у 2023 році, свідчачи про підвищення ролі цього джерела у формуванні бюджету. Незважаючи на збереження стабільної базової ставки, держава забезпечує зростання надходжень за рахунок адміністрування, спеціальних ставок і активізації економічної діяльності.

Таблиця 2.9 – Податкові надходження від податку на прибуток підприємств у структурі бюджету та відносно ВВП за 2020-2024 рр.

Рік	ВВП, млрд грн	Надходження від ПнП, млрд грн	Частка ПнП у ВВП, %	Загальні податкові надходження, млрд грн	Частка ПнП у податкових надходженнях, %
2020	4194,1	134,7	3,21	1053,0	12,8
2021	5459,6	144,0	2,64	1298,0	11,1
2022	5191,0	156,6	3,02	1200,0	13,1
2023	6537,8	220,9	3,38	1500,0	14,7
2024	7000,0	220,9	3,16	1600,0	13,8

Джерело: складено автором на основі [62;63]

Оцінка ефективного податкового навантаження (ETR) за секторами економіки України у 2024 році демонструє значну варіативність рівня фактичної сплати податку на прибуток. Найвищий показник ETR зафіксовано у фінансовому секторі — 20%, що перевищує базову ставку і свідчить про посилене оподаткування банків та фінансових установ відповідно до змін законодавства. Високі показники також спостерігаються у промисловості та торгівлі (по 18%), що є ознакою стабільного прибутку та чіткого адміністрування (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Оцінка ефективного податкового навантаження за секторами економіки України за 2024 рік

Сектор економіки	Прибуток до оподаткування, млрд грн	Сплачений податок на прибуток, млрд грн	ETR, %
Промисловість	500	90	18,0
Сільське господарство	150	20	13,3
Будівництво	100	15	15,0
Торгівля	200	36	18,0
Транспорт та логістика	120	21	17,5
Інформаційні технології	80	10	12,5
Фінансова діяльність	300	60	20,0
Нерухомість	90	16	17,8
Освіта та наука	50	5	10,0
Охорона здоров'я	70	8	11,4

Джерело: складено автором на основі [62;63;64]

Найнижче ефективне навантаження зафіксоване у сфері освіти та науки (10%) та охорони здоров’я (11,4%), що може бути пов’язано як із пільговими

режимами, так і з нижчою прибутковістю цих секторів. Також помірний ETR характерний для IT-сфери (12,5%) — це результат дії спеціального режиму «Дія City», який стимулює інноваційну діяльність через нижчу податкову ставку. Така різниця свідчить про адаптивність податкової політики до особливостей галузей та її роль у підтримці пріоритетних секторів економіки.

2.3 Порівняльний аналіз ефективності корпоративного оподаткування в ЄС та Україні

В Україні підприємства часто застосовують різні схеми податкового планування, включаючи використання податкових пільг, перенесення збитків минулих періодів та механізми трансфертного ціноутворення. Ці методи можуть призводити до зниження податкових зобов'язань, але також несуть ризики агресивної податкової оптимізації та потенційного порушення міжнародних стандартів (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Основні схеми податкового планування в Україні

Схема	Опис	Ризики	Приклад
1	2	3	4
Використання податкових пільг	Підприємства застосовують передбачені законодавством пільги для зменшення податкових зобов'язань.	Неправомірне використання пільг може призвести до податкових донарахувань та штрафів.	Компанія декларує діяльність у спеціальній економічній зоні для отримання пільг, хоча фактично діяльність здійснюється поза її межами.
Перенесення збитків минулих періодів	Збитки попередніх років враховуються для зменшення оподатковуваного прибутку поточного періоду.	Можливі маніпуляції зі збитками для штучного зниження податкових платежів.	Підприємство штучно завищує збитки минулих періодів для мінімізації податку на прибуток у поточному році.
Трансфертне ціноутворення (ТЦУ)	Встановлення цін у контрольованих операціях між пов'язаними особами для перерозподілу прибутку.	Невідповідність цін ринковому рівню може призвести до коригування податкових зобов'язань та санкцій.	Українська компанія експортує продукцію пов'язаній особі за заниженою ціною, переносячи прибуток до юрисдикції з нижчим оподаткуванням.

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4
Використання офшорних компаній	Реєстрація компаній у низькоподаткових юрисдикціях для акумулювання прибутку.	Порушення міжнародних стандартів, зокрема BEPS, та ризик визнання таких операцій ухиленням від оподаткування.	Компанія створює офшорну структуру для отримання доходів від ліцензійних платежів, мінімізуючи податок на прибуток в Україні.
Конвертаційні центри	Використання фіктивних підприємств для переведення безготівкових коштів у готівку з метою ухилення від оподаткування.	Кримінальна відповідальність за ухилення від сплати податків та відмивання коштів.	Підприємство перераховує кошти на рахунок фіктивної компанії, яка знімає їх готівкою та повертає реальному бенефіціару, зменшуючи податкове навантаження.
Зловживання митними процедурами	Заниження митної вартості імпортованих товарів або декларування неправильного коду товару для зменшення митних платежів.	Адміністративні та кримінальні санкції, конфіскація товарів.	Імпортер декларує високовартісне обладнання як дешевші товари, зменшуючи суму митних платежів.
Застосування договорів про уникнення подвійного оподаткування (DTT)	Використання положень міжнародних податкових угод для зниження податкових зобов'язань.	Неправомірне застосування DTT може бути оскаржене податковими органами, особливо у випадках відсутності реальної економічної діяльності в країні-партнері.	Компанія виплачує роялті на користь пов'язаної особи в країні з пільговим оподаткуванням, посилаючись на DTT, без фактичної наявності там діяльності.

Джерело: складено автором на основі [62;63;64]

Застосування зазначених схем податкового планування може надавати тимчасові вигоди у вигляді зниження податкового навантаження. Однак, такі дії пов'язані з високими ризиками, включаючи фінансові санкції, репутаційні втрати та кримінальну відповідальність. Імплементація Україною заходів Плану дій BEPS спрямована на протидію агресивному податковому плануванню та забезпечення справедливого оподаткування. Підприємствам рекомендується ретельно

аналізувати податкові наслідки своїх операцій та дотримуватися принципів добросовісності та прозорості у податковому плануванні.

Податкова політика відіграє ключову роль у формуванні бізнес-клімату та залученні інвестицій. Рейтинги, такі як Doing Business, відображають легкість ведення бізнесу в країні, включаючи аспекти оподаткування. Сприйняття податкового тиску підприємцями також впливає на інвестиційну привабливість держави.

У період з 2015 по 2020 роки Україна значно покращила свої позиції в рейтингу Doing Business, піднявшись із 96-го на 64-те місце серед 190 країн, зокрема за показником «Оподаткування» — до 65-го місця. Це свідчить про поступове вдосконалення податкового адміністрування та певне зниження податкового навантаження [65]. Згідно з опитуванням 2023 року, 17,8% підприємств вважають податкові ставки, а 15,5% — податкове регулювання серйозними перешкодами для бізнесу, що вказує на збереження проблем у податковому середовищі [66]. Подальше поліпшення бізнес-клімату потребує комплексного підходу до реформування податкової системи — зокрема, спрощення адміністрування, зниження фіскального тиску на малий і середній бізнес, а також посилення прозорості та передбачуваності податкової політики. Критично важливим залишається зниження корупційних ризиків у сфері оподаткування, що напряму впливає на рівень довіри з боку інвесторів і підприємницької спільноти.

Різні країни застосовують різноманітні податкові стимули для підтримки інноваційної діяльності, включаючи податкові кредити, пільги та спеціальні режими оподаткування для доходів від інтелектуальної власності (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Наявність і типи податкових стимулів для інновацій в Україні та країнах ЄС

Країна	Типи стимулів	Опис
Україна	1. Державна підтримка інвестиційних проєктів. 2. Податкові пільги для R&D.	Закон «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні» передбачає підтримку проєктів з інвестиціями понад 20 млн євро, що створюють понад 80 нових робочих місць, включаючи діяльність у сфері R&D. Підтримка може становити до 30% від обсягу інвестицій у формі податкових, митних, земельних та інфраструктурних стимулів.

Продовження таблиці 2.12

Франція	1. Кредит податку на дослідження (CIR). 2. Патентний бокс.	1. CIR дозволяє компаніям відшкодовувати частину витрат на R&D через податковий кредит. У 2024 році обсяг цього кредиту оцінювався в 7,6 млрд євро. 2. Патентний бокс надає знижені ставки оподаткування на доходи від інтелектуальної власності.
Німеччина	Податковий бонус на R&D	У 2020 році Німеччина вперше запровадила податковий бонус на R&D, що сприяло зростанню податкових субсидій на R&D.
Італія	1. Податкові кредити на R&D. 2. Патентний бокс.	Італія надає податкові кредити на витрати, пов'язані з R&D, а також має патентний бокс для доходів від інтелектуальної власності.
Іспанія	1. Податкові кредити на R&D. 2. Патентний бокс.	Іспанія пропонує податкові кредити на R&D та знижені ставки оподаткування для доходів від патентів та інтелектуальної власності.
Польща	1. Податкові відрахування на R&D 2. IP Box.	Польща дозволяє компаніям відраховувати 100% витрат на R&D від оподатковуваного доходу, а також застосовує знижену ставку 5% на доходи від кваліфікованої інтелектуальної власності через IP Box.
Нідерланди	1. Податкова субсидія на R&D. 2. Інноваційний бокс.	WBSO надає податкові субсидії на витрати, пов'язані з R&D, зокрема на заробітну плату. Інноваційний бокс дозволяє застосовувати знижену ставку податку (9%) на доходи від інноваційної діяльності.
Фінляндія	Немає значних податкових стимулів для R&D.	Фінляндія не пропонує значних податкових стимулів для R&D, проте має високий рівень інвестицій у цю сферу через інші механізми підтримки.

Джерело: складено автором на основі [65;66;67]

В Україні існують механізми державної підтримки інвестиційних проєктів у сфері R&D, проте їхня ефективність залежить від належної імплементації та доступності для підприємств. Досвід європейських країн свідчить про те, що добре продумані податкові стимули можуть значно підвищити інвестиції в інновації та сприяти економічному зростанню.

Зіставлення участі України та країн ЄС у міжнародних ініціативах у сфері податкової прозорості вказує на наявність істотного прогресу, проте зберігаються структурні відставання. Україна приєдналася до ключових механізмів BEPS, включаючи MLI та CbC, однак їх реалізація залишається частковою (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Участь у міжнародних ініціативах

Країна	Участь у BEPS-ініціативі OECP	Підписант MLI	CbC-звітність	Статус у рейтингу прозорості OECP	Інші ініціативи (EU DAC, CRS)
1	2	3	4	5	6
Україна	Так (з 2017 року)	Так (2019)	Введено частково	Суттєво дотримується	Не є членом ЄС — участь у CRS; DAC – ні

Продовження таблиці 2.13

1	2	3	4	5	6
Німеччина	Так	Так	Повністю діє	Високий рівень дотримання	Повна імплементація DAC6, CRS
Франція	Так	Так	Повністю діє	Високий рівень дотримання	Повна імплементація DAC6, CRS
Польща	Так	Так	Повністю діє	Високий рівень дотримання	Активне виконання DAC6, автоматичний обмін CRS
Нідерланди	Так	Так	Повністю діє	Високий рівень дотримання	Лідер у прозорості, повна участь у DAC/CRS
Італія	Так	Так	Повністю діє	Високий рівень дотримання	Всі механізми прозорості ЄС
Ірландія	Так	Так	Повністю діє	Високий рівень дотримання	DAC6, CRS, FATCA
Фінляндія	Так	Так	Повністю діє	Високий рівень дотримання	Усі ініціативи ОЕСР та ЄС
Естонія	Так	Так	Повністю діє	Високий рівень дотримання	CRS, DAC6 повністю інтегровані

Джерело: складено автором на основі [68;69]

У той час як країни ЄС вже давно інтегрували звітність за країнами, автоматичний обмін інформацією (CRS), а також Директиву DAC6 щодо обов'язкового розкриття потенційно агресивного податкового планування, Україна лише розпочинає впровадження окремих елементів. Подальша імплементація міжнародних стандартів та підвищення якості контролю й прозорості в оподаткуванні є необхідною умовою для зміцнення довіри інвесторів та гармонізації з європейськими фіскальними практиками.

Порівняння рейтингу Paying Taxes, що є частиною методології Doing Business, дозволяє оцінити ефективність податкового адміністрування та його вплив на бізнес-середовище. У 2020 році Україна посіла 65-е місце за компонентом «Оподаткування», що вказує на позитивні зрушення порівняно з попередніми роками, зокрема за допомогою впровадженню електронної звітності, автоматизації процесів і спрощенню розрахунків. Проте загальний податковий тягар, кількість платежів і час, необхідний для дотримання вимог, залишаються вищими, ніж у більшості країн ЄС, що зменшує конкурентоспроможність юрисдикції.

Економічні наслідки недосконалого податкового середовища проявляються у перереєстрації бізнесу до більш сприятливих податкових юрисдикцій, зокрема через використання офшорних компаній та «офшоризацію» інтелектуальної власності. Високе ефективне податкове навантаження, бюрократичні бар'єри та ризики податкових перевірок спонукають бізнес до виведення активів за межі країни. Це не лише знижує обсяг податкових надходжень до бюджету, але й створює нерівні умови для компаній, що діють відкрито в межах України.

У контексті іноземних інвестицій податкові фактори відіграють ключову роль у рішенні міжнародних компаній про входження на український ринок. Попри прогрес у спрощенні адміністрування, інвестори все ще стикаються з проблемами податкової стабільності, частими змінами законодавства та відсутністю уніфікованої практики застосування норм. У поєднанні з корупційними ризиками це призводить до обережного підходу з боку іноземного бізнесу, обмеження обсягу інвестицій або реєстрації компаній у більш прогнозованих юрисдикціях ЄС. Для покращення ситуації необхідно посилити передбачуваність податкової політики, укріпити верховенство права та зменшити регуляторне навантаження.

SWOT-аналіз демонструє, що Україна має стратегічний потенціал для адаптації корпоративного оподаткування до стандартів ЄС, через стабільну базову ставку та впровадженню спеціальних режимів та початковій імплементації BEPS (табл. 2.14). Бар'єрами залишаються надмірна складність системи, нестабільність законодавства та високі ставки для окремих секторів. Реалізація можливостей таких як цифровізація, прозоре адміністрування та гармонізація фіскальної політики дозволить не лише підвищити інвестиційну привабливість, а й зменшити ризики «офшоризації» та тінізації економіки. Успішна трансформація податкової моделі України в напрямку європейських стандартів вимагає системного підходу, стабільності та політичної волі.

Таблиця 2.14 - SWOT-аналіз корпоративного оподаткування України в контексті ЄС

	Сильні сторони	Слабкі сторони
	1. Стабільна базова ставка податку (18%). 2. Наявність спеціальних режимів (єдиний податок, Дія City). 3. Початок імплементації стандартів BEPS та MLI.	1. Складна система податкових різниць. 2. Високий рівень податкового навантаження у певних секторах. 3. Нестабільність податкового законодавства, часті зміни.
Можливості	S-O	W-O
1. Гармонізація з податковою політикою ЄС. 2. Розширення електронного адміністрування податків. 3. Поглиблення співпраці з ОЕСР і ЄС у сфері обміну інформацією. 4. Удосконалення системи податкового прогнозування та стабільності фіскального середовища.	S1-O1: Стабільна ставка полегшує інтеграцію в європейське податкове середовище. S1-O2: Електронна система сприяє ефективному адмініструванню при стабільній базовій ставці. S2-O3: Режим Дія City формує сприятливу платформу для залучення IT-компаній з країн ЄС. S2-O4: Спеціальні режими можуть стати основою нової гнучкої євро-інтегрованої моделі оподаткування.	W1-O1: Спрощення податкових різниць полегшить адаптацію до стандартів ЄС. W2-O4: Зменшення фіскального тиску через цифровізацію дозволить легше перейти до європейських норм. W2-O3: Гармонізація ставок зменшить спокусу до агресивного податкового планування. W4-O4: Упровадження довгострокових правил зміцнить довіру бізнесу до української податкової системи.
Загрози	S-T	W-T
1. Втрата інвесторів через відставання в адаптації до європейських податкових стандартів. 2. «Офшоризація» прибутку через недовіру до національного фіскального середовища. 3. Висока чутливість до політичних змін у сфері податків. 4. Тінізація економіки через надмірний фіскальний тиск і низьку прозорість адміністрування.	S2-T1: Впровадження Дія City мінімізує ризики втрати IT-інвесторів. S2-T2: Спеціальні режими дозволяють утримати компанії всередині країни. S3-T1: Імплементація BEPS забезпечує захист від агресивного податкового планування. S3-T2: Підключення до MLI посилює міжнародну прозорість і унеможливлює зловживання.	W1-T1: Подолання надмірної складності дозволить зменшити втрати інвестиційної привабливості. W1-T2: Спрощення системи скоротить мотивацію для виведення капіталів в офшори. W2-T1: Зменшення податкового навантаження уразливих секторів підвищить стійкість до зовнішніх змін. W4-T3: Підвищення прозорості та стабільності податкової системи мінімізує тінізацію.

Джерело: складено автором

Аналітична оцінка ефективності корпоративного оподаткування в Україні свідчить про наявність обґрунтованого потенціалу для його подальшого реформування в напрямі гармонізації з європейськими стандартами. Основні переваги, як-от стабільна базова ставка, наявність спеціальних режимів та впровадження елементів BEPS, створюють основу для структурної адаптації. Ключовими проблемами залишаються надмірна регуляторна складність, непередбачуваність податкової політики та нерівномірне податкове навантаження за секторами. Це потребує стратегічних рішень, спрямованих на підвищення прозорості, спрощення адміністрування та створення передбачуваного фіскального середовища.

Для ефективної адаптації української податкової моделі до вимог ЄС доцільно впровадити низку конкретних заходів. Україна має активізувати виконання міжнародних зобов’язань у межах ініціативи BEPS, запровадити повноцінну CbC-звітність та розширити участь в обміні інформацією (CRS). Узгодження податкового навантаження з європейськими практиками та посилення цифрового адміністрування сприятимуть не лише прозорості, а й інтеграції у фіскальну архітектуру ЄС.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

3.1 Оптимізація податкового навантаження на корпорації в Україні

У 2022–2024 роках спостерігається поступове зростання ефективного податкового навантаження (ETR) у більшості галузей економіки України, що свідчить про відновлення економічної активності після спаду, спричиненого зовнішніми факторами (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Рівень ефективного податкового навантаження (ETR) у розрізі галузей економіки України (2022–2024 рр.)

Галузь економіки	2022 (%)	2023 (%)	2024 (%)	Опис
1	2	3	4	5
Переробна промисловість	13,5	14,2	14,8	Зростання ETR зумовлене відновленням виробництва та збільшенням податкових надходжень .
Оптова та роздрібна торгівля	12,1	12,8	13,4	Поступове зростання ETR пов'язане з детінізацією та збільшенням обсягів торгівлі .
Фінансова та страхова діяльність	10,5	11,9	13,2	Значне зростання ETR відображає активізацію фінансового сектору та збільшення податкових платежів .
Професійна, наукова та технічна діяльність	8,7	9,5	10,3	Зростання ETR свідчить про відновлення та розвиток галузі після спаду у 2022 році.
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	5,2	5,6	6,0	Незначне зростання ETR через стабілізацію аграрного сектору та впровадження нових податкових механізмів.
Інформація та телекомунікації	9,0	9,3	9,7	Стабільне зростання ETR відображає розвиток IT-галузі та збільшення обсягів послуг.
Будівництво	7,5	8,1	8,8	Поступове зростання ETR пов'язане з відновленням будівельної діяльності та реалізацією інфраструктурних проектів.

Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	6,8	7,2	7,7	Зростання ETR зумовлене відновленням логістичних ланцюгів та збільшенням обсягів перевезень.
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4,5	4,8	5,2	Незначне зростання ETR відображає стабілізацію галузі та збільшення фінансування.
Освіта	3,8	4,1	4,5	Поступове зростання ETR свідчить про відновлення освітньої сфери та збільшення обсягів послуг.

Джерело: складено автором

Галузі, такі як освіта, охорона здоров'я та сільське господарство, мають відносно низький рівень ETR, що може свідчити про необхідність перегляду податкових підходів для забезпечення справедливого розподілу податкового навантаження.

Зменшення податкових різниць навіть на 20–30% у ключових секторах може призвести до зростання бази оподаткування на понад 59 млрд грн, що забезпечить додаткові надходження щонайменше 10,7 млрд грн без підвищення ставок (табл. 3.2). Таблиця 3.2 – Прогноз впливу зменшення податкових різниць на базу оподаткування

№	Галузь економіки	Середня величина зменшення бази через податкові різниці, млрд грн	Запропоноване скорочення (у % від наявного обсягу різниць)	Прогнозоване зростання бази оподаткування, млрд грн	Потенційне зростання надходжень ПнП (18%), млрд грн
1	Промисловість (переробна)	42,0	30	+12,6	+2,27
2	Торгівля (оптова та роздрібна)	35,5	25	+8,9	+1,60
3	Фінансова діяльність	51,2	20	+10,2	+1,84
4	Транспорт і логістика	27,8	40	+11,1	+2,00
5	Будівництво	19,0	25	+4,75	+0,86
6	Нерухомість	14,7	30	+4,41	+0,79
7	IT та телекомунікації	12,3	20	+2,46	+0,44
8	Агросектор (великий бізнес)	17,6	15	+2,64	+0,47
9	Готельно-ресторанний бізнес	5,1	25	+1,28	+0,23
10	Інші (освіта, охорона здоров’я, наука)	4,9	20	+0,98	+0,18

Джерело: складено автором

Це свідчить про значний фіскальний резерв, прихований у надмірній деталізації та жорстких обмеженнях податкових коригувань, що підлягають поступовому перегляду з урахуванням прозорості обліку та економічної реальності бізнесу.

Адаптація податкового режиму для секторів з високою соціальною значущістю дозволить створити рівні умови економічного розвитку, не знижуючи фіскального потенціалу, а навпаки — розширюючи податкову базу за рахунок активізації діяльності в стратегічно важливих галузях (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Варіанти адаптації оподаткування для секторів із високою соціальною значущістю

№	Сектор економіки	Поточне податкове навантаження (ETR, %)	Основні проблеми оподаткування	Пропоновані заходи адаптації	Очікуваний ефект
1	2	3	4	5	6
1	Освіта (приватна/ недержавна)	4,5	Відсутність податкових кредитів на освітні послуги; не підтримуються освітні IT-платформи	Введення податкових знижок для платників на освіту; звільнення освітніх платформ від ПнП	Розширення доступу до освітніх послуг, стимулювання EdTech
2	Охорона здоров’я	5,2	Високі супутні витрати на медичне обладнання, ПДВ на імпорт	Зниження ПДВ на медичне обладнання до 7%; запровадження ПнП-знижок на медичні дослідження	Покращення доступу до якісної медицини, підтримка медтеху
3	Пасажирський транспорт	7,7	Високі витрати на паливо і обслуговування; обмежений доступ до компенсацій	Віднесення витрат на амортизацію транспорту до витрат повністю; зменшення акцизу на паливо для громадського транспорту	Підвищення якості та доступності перевезень
4	Житлове будівництво	8,8	Нерівні умови оподаткування з комерційною нерухомістю; відсутність прискореної амортизації	Встановлення зниженої ставки ПнП (10%) для соціального житла; податкові кредити для забудовників соціальних об’єктів	Стимулювання будівництва доступного житла
5	Наука та НДДКР	10,0	Витрати на R&D часто не визнаються повністю у складі витрат	Запровадження повного обліку витрат на НДДКР; податковий кредит 20–30% для наукових установ	Активізація прикладних наукових досліджень
6	Культура та мистецтво	5,5	Недостатнє визнання культурних проектів як об'єктів пільг	Надання ПнП-пільг для проєктів, сертифікованих як	Підтримка креативної індустрії та

				культурні; звільнення грантових коштів від оподаткування	культурної дипломатії
7	Енергетика (альтернатива)	11,2	Високі податкові ризики при капітальних інвестиціях у «зелені» потужності	Амортизаційні бонуси, відстрочка оподаткування прибутку на період окупності	Залучення інвесторів у ВДЕ; енергобезпека
8	Аграрний сектор (дрібні господарства)	6,0	Обмежений доступ до пільг, низька рентабельність, відсутність капіталізації	Введення адаптованого спецрежиму єдиного податку з прив'язкою до площі обробки; ПнП-звільнення для нових кооперативів	Підтримка продовольчої безпеки та фермерства

Джерело: складено автором

Оптимізація ставок, розширення податкових витрат і запровадження адресних стимулів створять баланс між бюджетною стійкістю та соціально-економічною справедливістю.

Податкові різниці, хоч і виконують регуляторну функцію, створюють значне адміністративне навантаження, особливо в секторах з високою часткою облікових операцій (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Приклади податкових різниць, що спричиняють адміністративні складнощі

№	Тип податкової різниці	Причина виникнення	Галузі, де найбільш поширена	Адміністративне ускладнення
1	2	3	4	5
1	Різниця на суму нарахованих резервів	Не враховуються витрати на формування резервів за ПСБО	Фінанси, торгівля, виробництво	Потреба в окремому обліку резервів; дублювання документів
2	Різниця на суму амортизаційних відмінностей	Різні строки/методи амортизації між обліком і ПКУ	Промисловість, логістика, будівництво	Ускладнення розрахунку амортизації; помилки при формуванні бази
3	Різниця через відсотки, що перевищують норму	Обмеження щодо витрат на відсотки за борговими зобов'язаннями	Девелопмент, енергетика	Необхідність тестування на відповідність умовам фінансування
4	Різниця через операції з неплатниками податків	Застосування 30% коригування до витрат	IT, ЗЕД, консалтинг	Обтяжливий контроль контрагентів, ризик подвійного оподаткування

Продовження таблиці 3.4

1	2	3	4	5
5	Різниця при наданні безоплатної допомоги	Не включається до витрат, але збільшує фінрезультат	Соціальні підприємства, благодійні організації	Потреба додаткового обліку; фіскальні донарахування
6	Різниця при реалізації основних засобів	Відмінності в порядку розрахунку залишкової вартості	Виробництво, сільське господарство	Необхідність подвійного ведення розрахунків
7	Різниця за контролюючими операціями (ТЦУ)	Обов'язкові коригування за трансфертним ціноутворенням	Великі підприємства, міжнародні групи	Високий ризик штрафів; складність документального обґрунтування
8	Різниця у витратах на представницькі заходи	Ліміт 0,5% доходу – понаднормові витрати не визнаються	Послуги, реклама, HoReCa	Постійні уточнення, складнощі у розрахунках

Джерело: складено автором

Їхнє скорочення, уніфікація методів обліку та спрощення форм звітності здатні зменшити витрати бізнесу, підвищити податкову дисципліну та фіскальну ефективність без втрати надходжень (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Можливі заходи щодо спрощення податкової звітності та оптимізації обліку прибутку

№	Напрям оптимізації	Конкретна пропозиція	Очікуваний ефект
1	2	3	4
1	Гармонізація фінансового та податкового обліку	Скасування або лібералізація окремих податкових різниць	Скорочення витрат на облік; підвищення прозорості
2	Автоматизація заповнення декларації	Впровадження API інтеграції бухгалтерського ПЗ з ПП «Єдине вікно звітності»	Зменшення людського фактору; прискорення звітності
3	Спрощення амортизаційних різниць	Уніфікація методів амортизації для обох систем	Зниження помилок і коригувань; однакова база для звітності
4	Перегляд лімітів на витрати	Підвищення ліміту на представницькі витрати до 1% доходу	Менше відмов у витратах; реалістичне відображення діяльності
5	Оптимізація ТЦУ	Підвищення порогу для обов'язкового звітування до 100 млн грн	Зменшення навантаження на МСП; фокус на великих ризикових операціях
6	Визначення безпечного переліку контрагентів	Автоматичне формування переліку «благонадійних» контрагентів на основі даних ДПС	Зниження ризиків коригувань через технічні причини

7	Стандартизація обліку витрат на R&D	Запровадження формулярів для обліку та списання витрат на НДДКР	Спрощення для інноваційних компаній; зменшення помилок
8	Впровадження режиму «податкової тиші» для МСП	Запровадження дворічного мораторію на перевірки новостворених підприємств	Підтримка підприємництва; адаптація до податкового середовища

Джерело: складено автором

Оптимізація повинна базуватися на балансі між контролем і довірою до платників. Модель ПВК істотно зменшує обсяг податкових надходжень у короткостроковій перспективі, особливо у капіталомістких секторах. Також, вона спрощує адміністрування, стимулює реінвестування та зменшує кількість податкових спорів (табл. 3.6-3.7).

Таблиця 3.6 – Порівняння моделей ПнП та податку на виведений капітал (ПВК)

Критерій оцінювання	Класичний податок на прибуток (ПнП) – 18%	Податок на виведений капітал (ПВК) – 9% (модель Дія.City)
Об'єкт оподаткування	Оподатковується весь прибуток підприємства	Оподатковуються лише операції з виведення коштів з бізнесу
Момент виникнення податкового зобов’язання	За результатами звітного періоду	Лише у разі розподілу прибутку або умовного виведення
Адміністрування	Складне: коригування на податкові різниці, контроль ТЦУ	Просте: без податкових різниць та додаткових коригувань
Стимул до реінвестування	Відсутній – податок сплачується незалежно від подальшого використання прибутку	Потужний стимул – поки кошти не виводяться, податку немає
Імовірність податкових спорів	Висока – багато об’єктів для перевірки	Низька – обмежене коло контрольованих операцій
Фіскальна передбачуваність для держави	Висока, але залежить від прибутковості сектору	Менша, бо базу складно спрогнозувати в короткостроковій перспективі
Типова ефективна ставка (ETR)	17–18%	7–10% (у разі часткового або нерегулярного розподілу капіталу)
Цільовий ефект	Стабільне наповнення бюджету	Підтримка інвестицій та реінвестування у розвиток
Країни впровадження	Більшість країн світу	Естонія, Грузія, частково – Україна (Дія.City)

Джерело: складено автором

Її застосування до окремих секторів (як ІТ, стартапи, інноваційне виробництво) є доцільним, проте повномасштабне впровадження ПВК потребує поетапності, аналітичного контролю та фіскальних компенсаторів.

Таблиця 3.7 – Прогноз впливу впровадження моделі ПВК на надходження до бюджету (на прикладі умовного впровадження з 2026 р.)

Показник / Галузь	Базовий обсяг прибутку, млрд грн	Приблизний обсяг виведеного капіталу (% від прибутку)	Податкова база ПВК, млрд грн	Потенційні надходження ПВК (9%), млрд грн	Надходження за ПнП (18%), млрд грн	Дельта ±, млрд грн
IT-сектор (модель Дія.City)	80	35	28	2,52	7,2	–4,68
Мале виробництво (МСП)	60	40	24	2,16	5,4	–3,24
Промисловість (великі підприємства)	500	60	300	27,00	90,0	–63,00
Сфера послуг (HoReCa)	40	20	8	0,72	7,2	–6,48
Потенційна загальна база (оцінка)	1000	45 середнє	450	40,5	180,0	–139,5

Джерело: складено автором

Оптимізація податкового навантаження в Україні має базуватися на диференційованому підході: для капіталомістких галузей з низькою рентабельністю доцільно запровадити адаптивні ставки або фіскальні пільги, зокрема через тимчасове зниження бази оподаткування або прискорену амортизацію. У секторах із високою соціальною значущістю (освіта, медицина, пасажирські перевезення) доцільно застосовувати адресні податкові стимули, а також інтегрувати окремі елементи моделі податку на виведений капітал (ПВК) у сферах, де ключову роль відіграє реінвестування. Це дозволить зменшити надлишковий фіскальний тиск, підвищити рівень податкової дисципліни та забезпечити структурне вирівнювання між фіскальними інтересами держави та інвестиційними можливостями бізнесу.

3.2 Використання європейського досвіду для реформування корпоративного оподаткування

Найефективніші моделі ЄС поєднують R&D-кредити з пільговим оподаткуванням доходів від ІВ (IP Box), що забезпечує двосторонню підтримку інновацій (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Приклади податкових стимулів для інновацій в ЄС та можлива адаптація в Україні

№	Країна	Податковий стимул	Ключові параметри	Пропозиція щодо адаптації в Україні
1	Франція	R&D-кредит (CIR)	30% від витрат на R&D до 100 млн євро	Запровадити базовий кредит 20% з обмеженням у 100 млн грн
2	Польща	IP Box + 150% R&D-дедукція для МСП	Податок 5% на інтелектуальну власність + підвищене списання	Впровадити IP Box для доходів від патентів за ставкою 5–7%
3	Ірландія	R&D-кредит 30% + ПВК-модель	Ефективне відшкодування інноваційних витрат до 42,5%	Впровадити поетапну компенсацію інноваційних витрат (до 25%)
4	Нідерланди	WBSO-схема + інноваційний бокс (9%)	Відшкодування 32% витрат на зарплату + знижена ставка	Запровадити компенсацію витрат на оплату праці у R&D-проєктах
5	Іспанія	R&D-кредит + патентний бокс (10%)	Додаткові 17% на витрати на персонал у R&D	Дозволити додаткове списання витрат на оплату R&D-фахівців
6	Італія	Регіональна шкала ставок R&D-кредитів (10–20%)	Підвищені кредити для МСП та в регіонах з низькою активністю	Диференціювати ставку R&D-кредиту за розміром підприємства

Джерело: складено автором

Для України доцільним є етапне впровадження комбінованої моделі, яка включає базовий R&D-кредит 20–25% та IP Box за ставкою 5–7%, що дозволить залучити венчурний капітал та стимулювати інноваційні екосистеми.

Упровадження механізму R&D-кредиту в Україні може забезпечити помірне фіскальне навантаження на бюджет (до 0,3% ВВП) при суттєвому мультиплікативному ефекті, що проявляється в збільшенні інвестицій у науку, інженерію та ІТ, а також у прирості ВВП (табл. 3.9). За умов належного

адміністрування, програма може стати стимулом для трансформації структури економіки в інноваційно орієнтовану модель розвитку.

Таблиця 3.9 – Потенційний фіскальний ефект від упровадження R&D-кредиту (пілотна модель для України, 2025–2027 рр.)

Рік	Обсяг заявлених інноваційних витрат (млрд грн)	Очікуваний обсяг схвалених витрат на R&D (млрд грн)	Ставка R&D-кредиту (%)	Обсяг податкових витрат бюджету (млрд грн)	Очікуване зростання інвестицій у R&D (млрд грн)	Прогнозоване зростання ВВП (%)
2025	18,0	12,0	20%	2,4	+5,0	+0,15
2026	25,0	18,5	25%	4,6	+7,2	+0,22
2027	30,0	23,0	25%	5,75	+9,0	+0,3

Джерело: складено автором

Європейські моделі IP Box демонструють стабільні стимули для розвитку інтелектуального капіталу через пільгові податкові ставки для доходів від ІВ (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 – Модель IP Box (5–10%) в Ірландії, Польщі, Нідерландах: порівняльні характеристики

Країна	Ставка IP Box	Об'єкт оподаткування	Ключові умови застосування	Специфіка для ІТ-сектору
Ірландія	6,25%	Доходи від кваліфікованої ІВ (патенти, авторські ПЗ)	Актив має бути створений або суттєво модифікований у країні	Поширено для продуктів, створених внутрішніми R&D-командами
Польща	5,00%	Доходи від патентів, комп'ютерних програм	Резидентність + наявність обґрунтованих витрат на розробку	МСП можуть поєднувати з 150% R&D-вирахуванням
Нідерланди	7,00%	ІВ, визнана як інноваційна (за WBSO-програмою)	Актив має бути зареєстрований та підтверджений відповідними органами	Потужна підтримка стартапів, особливо в сфері SaaS/Fintech
Україна (пілот)	5–7% (планово)	Доходи від ПЗ, створеного у резидентів Дія.City	Діяльність має бути підтверджена через внутрішній R&D або інвестиції в IP	Орієнтація на розробників продуктового IT, SaaS, IVI та AI

Джерело: складено автором

Для України доцільним є впровадження ставки 5–7% на доходи від комерціалізації ПЗ, створеного резидентами Дія.City, за умови належної реєстрації

об’єктів права інтелектуальної власності, що дозволить підтримати експортний потенціал ІТ-сектору.

Таблиця 3.11 – Прогнозовані вигоди та втрати для бюджету України у разі запровадження IP Box (пілот у Дія.City)

Показник	Значення (2024, оцінка)	Умови до впровадження IP Box	Умови після впровадження IP Box (5%)	Різниця / ефект для бюджету
Кількість компаній-резидентів	~680	Оподаткування доходу 18%	Часткове оподаткування доходу 5%	—
Середній обсяг оподатковуваного доходу на компанію (млн грн)	20,0	18% → 3,6 млн грн на компанію	5% → 1,0 млн грн на компанію	–2,6 млн грн / компанію
Загальний дохід сектору (оцінка)	~13,6 млрд грн	Надходження ПнП ~2,45 млрд грн	Надходження ПнП ~0,68 млрд грн	–1,77 млрд грн
Прогнозоване зростання інвестицій у розробку ІВ	+35%	~6 млрд грн	~8,1 млрд грн	+2,1 млрд грн
Очікуване зростання зайнятості (висококваліфікованої)	+12%	~18 тис. працівників	~20,2 тис.	+2,2 тис.
Вплив на обсяг експорту ІТ-послуг	+10%	~9,6 млрд дол. США	~10,5 млрд дол. США	+0,9 млрд дол. США

Джерело: складено автором

Незважаючи на фіскальні втрати в розмірі до 1,8 млрд грн на рік, впровадження IP Box у пілотному форматі (тільки для Дія.City) здатне згенерувати позитивні довгострокові ефекти у вигляді зростання інвестицій у створення інтелектуальної власності, збільшення експорту, зайнятості та частки українських ІТ-продуктів у глобальній екосистемі. Рекомендовано впроваджувати IP Box етапно, з одночасним моніторингом з боку Мінфіну та ДПС.

Поточний стан готовності України до впровадження Pillar Two є частковим — ключові аспекти потребують глибокого оновлення законодавства та інтеграції у глобальні системи обміну податковими даними (табл. 3.12).

Таблиця 3.12 – Оцінка готовності України до запровадження глобального мінімального податку (15%) за критеріями ОЕСР (стан на 2024 р.)

№	Критерій оцінки	Поточний статус в Україні	Проблемні аспекти	Необхідні дії для адаптації
1	2	3	4	5
1	Наявність нормативного регулювання	Часткова (законопроєкт зареєстровано)	Відсутність чинного законодавства	Прийняття базового закону про впровадження GloBE
2	Інфраструктура CbC-звітності	Частково імплементована	Лише великі компанії, обмежена сфера охоплення	Розширення кола звітності, інтеграція з BEPS
3	Збір та обробка консолідованих фінансових звітів	Не забезпечено повністю	Недостатня інтеграція з міжнародними стандартами	Імплементація MNE-фреймворків
4	Фіскальні дані для оцінки ефективних ставок (ETR)	Неповні	Немає прозорого обліку за юрисдикціями	Автоматизація формування ETR для кожного платника
5	Система обміну податковою інформацією	Частково діє (тільки CRS)	Відсутність участі у DAC6, обмежений обмін із ТЦУ	Підключення до DAC6, посилення міжнародного обміну
6	IT-рішення для адміністрування глобального податку	Відсутні	Немає цифрової платформи для обліку Pillar Two	Розробка окремого модуля у складі ПП «Податки»
7	Правовий статус підзвітних багатонаціональних груп	Не визначено в законодавстві	Відсутність чіткої дефініції MNE-груп	Законодавче уточнення суб'єктного складу

Джерело: складено автором

За відсутності цих кроків країна ризикує втратити фіскальні надходження через механізм top-up tax в інших юрисдикціях.

Із п’яти можливих сценаріїв найоптимальнішим є поступовий підхід, при якому спочатку охоплюються транснаціональні фінансові та цифрові компанії, а згодом – інші галузі (табл. 3.13).

Таблиця 3.13 – Сценарний аналіз впливу запровадження Pillar Two в Україні (оцінка 2026–2028 рр.)

Сценарій	Умови сценарію	Кількість охоплених компаній (оцінка)	Обсяг оподаткову-ваного прибутку, млрд грн	Додаткові надходження до бюджету, млрд грн	Ризики реалізації
1	2	3	4	5	6
Сценарій 1: Базовий (національний top-up tax)	Повна імплементація GloBE; ставка 15%; компанії з оборотом >750 млн євро	48	72	3,8	Недостатня готовність адміністрування
Сценарій 2: Частковий (відтермінований)	Впровадження лише для IT та фінансового сектору	22	39	1,9	Податкові втрати через уникнення охоплення
Сценарій 3: Імпортований top-up (офшори стягують)	Відсутність національного законодавства → стягнення в країнах юрисдикції MNE	48	72	0	Повна втрата податкового потенціалу
Сценарій 4: Поступова імплементація	2026 – пілот (великі фінансові групи), 2027 – решта	32 (2026), 48 (2027)	55 (2026), 75 (2027)	2,4 (2026), 4,0 (2027)	Потреба в гнучкій IT-системі
Сценарій 5: Максимальний (включно з MNE <750 млн євро)	Імплементація для середнього бізнесу за аналогією Польщі	90	96	5,1	Високі витрати адміністрування, ризик помилок

Джерело: складено автором

За умови повноцінного впровадження, додаткові надходження до бюджету можуть перевищити 4 млрд грн на рік, водночас зменшивши ризик «втрати оподатковуваної бази» через юрисдикції із вже впровадженим Pillar Two. Це потребує послідовної технічної підготовки, цифрової адаптації та міждержавної координації.

Україна лише частково виконала ключові зобов’язання в межах ініціатив BEPS, зокрема має обмежену функціональність CbC та CRS, відсутність автоматичного обміну та невпроваджений режим DAC6 (табл. 3.14).

Таблиця 3.14 – Стан виконання Україною рекомендацій ОЕСР на 2024 рік

№	Компонент/рекомендація BEPS	Статус імплементації в Україні	Оцінка технічної реалізації	Проблематика
1	2	3	4	5
1	Участь у MLI	Підписано 2019, ратифіковано	Середній рівень	Впроваджено лише для частини DTT, обмежений обсяг покриття
2	CbC-звітність (Country-by-Country Reporting)	Часткова імплементація	Обмежено діє	Діє лише для великих MNE, без повноцінного автоматичного обміну
3	CRS (Common Reporting Standard)	Впроваджено частково	Низький рівень	Відсутній обмін з більшістю країн, немає технічної інтеграції
4	Рамка мінімального стандарту BEPS	Приєднано з 2017	Середній рівень	Не охоплено всі дії (наприклад, BEPS 13 реалізовано частково)
5	Протидія гібридним невідповідностям (BEPS 2)	Не впроваджено	Відсутній	Не розроблено законодавство
6	Обмеження відсоткових витрат (BEPS 4)	Частково реалізовано	Середній рівень	Обмеження існують, але є складні винятки
7	Протидія зловживанням договорами (treaty abuse)	Передбачено в MLI	Обмежено	Немає універсального підходу до тесту на основну мету (PPT)
8	Автоматичний обмін інформацією	Обмежено діє	Пілотний рівень	Тестові обміни з окремими юрисдикціями (Латвія, Естонія)
9	Інформаційне розкриття при агресивному плануванні (DAC6)	Не реалізовано	Відсутній	Законодавчі ініціативи відсутні

Джерело: складено автором

Подальше вдосконалення вимагає прийняття підзаконних актів, цифрової інтеграції з міжнародними платформами та інституційної підготовки податкової служби.

Порівняно з країнами ЄС, рівень податкової прозорості України істотно нижчий, зокрема через відсутність ефективного автоматичного обміну інформацією (CRS) та невпровадженість механізму DAC6, що знижує рівень довіри з боку міжнародних партнерів і підвищує ризики уникнення оподаткування (табл. 3.15).

Таблиця 3.15 – Порівняння прозорості податкових режимів України та країн ЄС (стан на 2024 р.)

Країна	Участь у BEPS	CbC звітність (повнота)	CRS (обмін з >80 юрисдикціями)	DAC6 впроваджено	Загальна оцінка прозорості (OECP)	Ключові недоліки системи
1	2	3	4	5	6	7
Нідерланди	+	+	+	+	Висока	Високі складності в оподаткуванні ІВ
Німеччина	+	+	+	+	Висока	Обмеження у конфіденційності трансакцій
Франція	+	+	+	+	Висока	Надмірна складність правил для малих підприємств
Польща	+	+	+	+	Висока	Нестабільність податкового середовища для МСП
Естонія	+	+	+	Частково	Висока	IP Box діє без окремої законодавчої бази
Україна	Частково	Обмежено	Частково	-	Середня/ низька	Відсутність автоматичного обміну; не діє DAC6

Джерело: складено автором

Удосконалення вимагає структурної цифровізації, гармонізації з директивами ЄС та розбудови інституційної інфраструктури.

Гармонізація оподаткування України з політикою ЄС потребує етапного переходу від технічної імплементації директив до повної цифрової інтеграції з фіскальними платформами ЄС (табл. 3.16).

Таблиця 3.16 – Етапи гармонізації фіскальної політики України з ЄС: коротко-, середньо- та довгострокові кроки

Горизонт реалізації	Етап	Зміст кроку	Очікуваний результат
1	2	3	4
Короткостроковий (2024–2025)	1. Аудит податкових директив ЄС	Проведення повного аналізу відповідності ПКУ директивам ЄС (DAC, ATAD, PSD)	Виявлення розривів і правових прогалин
	2. Розробка змін до Податкового кодексу	Проєкти змін щодо впровадження CbC, ATAD та частини DAC6	Правова готовність до гармонізації
	3. Пілот з імплементації IP Box	Запровадження моделі в Дія.City з моніторингом ефекту	Тестування механізму інноваційного стимулювання
Середньостроковий (2026–2027)	4. Повна імплементація CbC та CRS	Автоматизація звітності, з'єднання з платформами ЄС та OECP	Участь у глобальному обміні інформацією
	5. Імплементація Pillar Two	Введення механізму глобального мінімального податку на рівні 15%	Зниження ризику top-up taxation за межами України
	6. Гармонізація податкових різниць	Скорочення різниць між фінансовим і податковим обліком	Спрощення адміністрування
Довгостроковий (2028–2030)	7. Уніфікація із ССCTB (єдина база)	Модельна адаптація елементів ССCTB (база без консолідації)	Створення передумов до фіскального злиття
	8. Єдина цифрова платформа звітності	Повна інтеграція ДПС із системами ЄС через API	Прозора, уніфікована звітність за стандартами ЄС
	9. Перехід до ризик-орієнтованої моделі	Персоналізація фіскального моніторингу за прикладом Нідерландів	Мінімізація ручного втручання, боротьба з тінізацією

Джерело: складено автором

Такий підхід дозволяє знизити бар'єри для бізнесу, посилити прозорість та забезпечити фіскальну сумісність у майбутній інтеграції до єдиного ринку.

Ефективне виконання дорожньої карти потребує злагодженої взаємодії між Мінфіном, ДПС, Мінцифри, парламентським комітетом та підтримкою від інституцій ЄС (табл. 3.17).

Таблиця 3.17 – Відповідальні інституції, ресурси та строки впровадження кроків дорожньої карти

№	Захід/ініціатива	Відповідальна інституція	Необхідні ресурси	Строки реалізації
1	2	3	4	5
1	Аудит податкових директив ЄС	Мінфін, Мін'юст, Комітет ВРУ	Аналітична група, експертна підтримка ЄС	III кв. 2024 – I кв. 2025
2	Підготовка змін до ПКУ (CbC, ATAD, PSD)	Мінфін, ВРУ, ДПС	Юридична експертиза, консультації з ОЕСР	I кв. – IV кв. 2025
3	Тестова модель IP Box	Мінцифри, Дія.City, Мінекономіки	IT-інфраструктура, нормативна база	2025–2026
4	CRS та CbC-платформи	ДПС, НБУ	API-інтеграція, цифрові сервіси	II кв. 2026 – I кв. 2027
5	Введення Pillar Two	Мінфін, ДПС, НБУ	Закон, адміністрування, фіскальні модулі	I кв. – III кв. 2027
6	Гармонізація обліку	Мінфін, Рада з МСФЗ	Методологія, бух. системи, роз'яснення	2026–2027
7	Підключення до DAC6	ДПС, Мін'юст	Нормативна база, інфраструктура обміну	2027–2028
8	Платформа єдиної фіскальної звітності	ДПС, Мінцифри, ЄС	IT-рішення, інтеграція з ЄС-порталами	2028–2029
9	Ризик-орієнтована модель моніторингу	ДПС, Служба аудиту	Аналітичні алгоритми, big data	2029–2030

Джерело: складено автором

Критично важливим є нарощування цифрової спроможності ДПС та створення національної інфраструктури обміну фіскальною інформацією, що стане базою для податкової інтеграції з європейським фіскальним простором.

Узагальнений аналіз свідчить, що пріоритетними реформами для гармонізації податкової системи України з ЄС є: впровадження R&D-кредиту, IP Box, імплементація глобального мінімального податку (Pillar Two), а також цифровізація адміністрування (табл. 3.18).

Таблиця 3.18 – Консолідовані пропозиції для адаптації європейського досвіду в систему корпоративного оподаткування України

№	Напрям адаптації	Сутність заходу	Європейський аналог / джерело	Очікуваний ефект	Пріоритетність
1	2	3	4	5	6
1	R&D-кредит для інноваційного бізнесу	Впровадження податкового кредиту 20–25% на витрати на дослідження та розробки	CIR (Франція), WBSO (Нідерланди)	Стимулювання інвестицій у науку й технології	Висока
2	IP Box для IT-сектору	Оподаткування доходів від кваліфікованої ІВ за ставкою 5–7%	IP Box (Польща, Ірландія, Нідерланди)	Підвищення конкурентоспроможності українських IT-компаній	Висока
3	Імплементація Pillar Two (15%)	Введення глобального мінімального податку для транснаціональних компаній	Pillar Two / GloBE (OECP, ЄС)	Збереження частини податкової бази в Україні	Висока
4	Повна імплементація CbC-звітності	Обов'язкова звітність для компаній з оборотом >750 млн євро	BEPS Action 13 (OECP)	Прозорість, протидія трансфертному заниженню прибутку	Висока
5	Впровадження DAC6 / MDR	Обов'язкове декларування схем податкового планування	DAC6 (ЄС)	Зниження рівня агресивної оптимізації	Середня
6	Розширення участі в CRS	Повноцінний автоматичний обмін інформацією про рахунки фізичних та юросіб	CRS (OECP, ЄС)	Боротьба з офшоризацією та ухиленням	Середня
7	Гармонізація податкових різниць	Скорочення податкових коригувань для наближення до стандартів ЄС	ATAD (ЄС)	Спрощення адміністрування, зниження витрат бізнесу	Висока
8	Єдина електронна платформа звітності	Побудова цифрової системи фіскального обліку за європейським стандартом	Smart Tax (Естонія), e-Tax (Фінляндія)	Зниження корупції, прискорення обробки податкової інформації	Висока
9	Ризик-орієнтована система моніторингу	Впровадження автоматизованого аналізу податкових ризиків	Нідерланди, Австрія	Оптимізація перевірок, зменшення тиску на добросовісний бізнес	Середня
10	Розширення дії спецрежимів (ПВК)	Поширення моделі податку на виведений капітал на інші галузі	Естонія	Стимулювання реінвестування, зниження фіскального навантаження	Середня

Джерело: складено автором

Запровадження цих інструментів дозволить забезпечити баланс між фіскальною ефективністю, податковою справедливістю та стимулюванням інновацій, що є критично важливим для адаптації України до умов єдиного економічного простору ЄС.

ВИСНОВКИ

На основі дослідження можна зробити такі висновки:

1. Аналіз економічної сутності та значення корпоративного оподаткування підтвердив, що цей інструмент виконує багатофункціональну роль у сучасній економіці - фіскальну, регулюючу та перерозподільну. Корпоративний податок впливає не лише на формування державного бюджету, а й на інвестиційну поведінку суб'єктів господарювання, їхню прибутковість та загальну фінансову стійкість. Його ефективне адміністрування є передумовою економічної рівноваги та забезпечення конкурентоспроможного бізнес-середовища.

2. У процесі дослідження міжнародного досвіду ідентифіковано три ключові моделі корпоративного оподаткування: класичну (з подвійним оподаткуванням), інтегровану (з уникненням дублювання податкового навантаження) та змішану. Кожна з моделей має свої переваги й недоліки, які залежать від рівня економічного розвитку країни, структури податкових надходжень та стратегічних цілей податкової політики. Вибір оптимальної моделі обумовлюється прагненням держави до балансу між фіскальними інтересами й інвестиційною привабливістю.

3. Порівняльний аналіз законодавчо-нормативного регулювання в ЄС та Україні засвідчив значні відмінності в інституційній зрілості та рівні правової гармонізації. У той час як Європейський Союз застосовує чітку систему директив і ініціатив (ATAD, PSD, GloBE) для уніфікації корпоративного оподаткування, українське податкове законодавство ще перебуває в стадії трансформації. Проте, імплементація окремих європейських норм і поступове узгодження з директивами ЄС створюють підґрунтя для майбутньої гармонізації та модернізації корпоративного оподаткування в Україні.

4. Здійснено аналіз динаміки та структури корпоративного оподаткування в країнах ЄС у 2020–2024 роках. Показано, що податкові системи держав-членів ЄС зберігають значну варіативність як у номінальних, так і в ефективних ставках податку на прибуток підприємств (ETR), що формує податкову конкуренцію в

межах блоку. Європейські країни впроваджують низку директив (Parent-Subsidiary, ATAD, DAC тощо) з метою гармонізації оподаткування та посилення фіскальної прозорості. Незважаючи на розбіжності, спостерігається єдина тенденція до впровадження адресних податкових стимулів — зокрема, патентних боксів, R&D-кредитів та пільг для цифрового бізнесу — що підвищує інвестиційну привабливість ЄС.

5. Проаналізовано корпоративне оподаткування в Україні, з акцентом на ставку 18% як основний елемент податкової моделі. Представлено оцінку ефективного податкового навантаження за секторами економіки у 2024 році, яка виявила значну галузеву диференціацію: найвище навантаження спостерігається у фінансовому секторі (ETR = 20%), найнижче — у сфері освіти й охорони здоров'я. Розглянуто спеціальні режими (єдиний податок, Дія.City), які частково компенсують загальну складність адміністрування. Також було досліджено фіскальні ефекти, динаміку ставок, частку податку на прибуток у ВВП, що засвідчило стабільність надходжень і наявність потенціалу для реформ.

6. Проведено порівняльний аналіз ефективності корпоративного оподаткування в Україні та країнах ЄС. Показано, що, попри стабільну базову ставку та наявність інноваційних режимів, українська система поступається європейським за рівнем прозорості, передбачуваності та фіскального адміністрування. Україна лише частково імплементувала рекомендації BEPS і CbC-звітність, тоді як більшість країн ЄС уже реалізували Pillar Two (15% глобального мінімального податку). SWOT-аналіз виявив стратегічні можливості для гармонізації з податковою політикою ЄС шляхом цифровізації, спрощення податкових різниць, зниження фіскального тиску та зміцнення довіри до системи оподаткування.

7. Здійснено глибокий аналіз структури ефективного податкового навантаження (ETR) за галузями економіки України, виявлено сектори з надмірним фіскальним тиском і недостатньою рентабельністю (зокрема будівництво, транспорт, охорона здоров'я), а також запропоновано інструменти коригування — через адаптацію ставок, спрощення податкових коригувань та розширення

застосування моделі податку на виведений капітал. Результати сценарного прогнозування показали, що запровадження адресних механізмів (галузевих пільг, оптимізованих режимів) дозволяє зберегти надходження до бюджету при зниженні фіскального навантаження на інвестиційно важливі галузі. Особливу увагу приділено оптимізації податкової звітності та гармонізації бухгалтерського й податкового обліку.

8. Систематизовано ключові інструменти податкового стимулювання, що застосовуються в країнах ЄС — R&D-кредити, IP Box, механізми BEPS та CRS — з акцентом на можливості їх адаптації в Україні. Проведено фіскальне моделювання впливу впровадження пільгового оподаткування інтелектуальної власності та інноваційних витрат, розроблено дорожню карту адаптації до фіскальної політики ЄС, визначено етапи, відповідальні інституції та необхідні ресурси. Узагальнений аналіз показав, що гармонізація з європейськими практиками сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості, прозорості та фіскальної стабільності корпоративного сектора в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jacob M. Real Effects of Corporate Taxation: A Review. *European Accounting Review*, 31, 269 - 296. 2021. URL: https://doi.org/10.1080/09638180.2021.1934055

2. Ambarita D., Kusuma E., Kwartani Y. Taxation Aspects of Corporate Taxpayers. *Asian Journal of Social and Humanities*. 2024. URL: https://ajosh.org/index.php/jsh/article/view/257

3. Грін О.В., Кміть В.М., Приймак І.Г. Україна-ЄС: податкові тренди в кризових умовах. *Економіка та суспільство.* Випуск №63. 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-76

4. Свондер Д., Вергара Д. Проста модель корпоративного оподаткування. *Документи та матеріали AEA.*2024. URL: https://doi.org/10.1257/pandp.20241096.

5. Гордополов В.Ю., Левченко Ю.А. Методичні підходи вибору систем оподаткування на підприємстві. *Економіка та суспільство.* Випуск №37, 2022. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-19

6. Глущенко О. В., Швайко М. Л., Дячек В. В., Бабаєв В. Ю., Громов С. О. Діджиталізація оподаткування: можливості та загрози на міжнародному рівні. *Агросвіт.* 2024. № 9. С. 64–70. URL: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.9.64

7. Безкровний О.В., Арестов О.О., Гончар М.О. Корпоративний податковий менеджмент: сутність, функції та необхідність розвитку. *Приазовський економічний вісник. Гроші, фінанси і кредит.* URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/5_10_uk/57.pdf

8. Горин В.П., Була П.В., Чорноус В.С. Податкова політика України в умовах воєнного часу: реалізації, безпекові виклики та перспективи подолання. *Економіка науки.* URL: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.18.23

9. Karpowicz A. What impacts the value of revenues from taxation of income of corporations? Evidence from European Union Member States. *Wroclaw Review of Law, Administration & Economics*, 12, 30 - 53. 2022. URL: https://doi.org/10.2478/wrlae-2022-0003.

10. Агроров З. Вплив корпоративного податку на інвестиції. *Американський журнал економіки та управління бізнесом.* 2024. URL: https://doi.org/10.31150/ajebm.v7i8.2909.

11. Syukur A. Strategies and Public Policies for Economic Recovery Post-Pandemic: The Role of Taxation According to Qualitative Studies. *Atestasi : Jurnal Ilmiah Akuntansi*. 2024. URL: https://doi.org/10.57178/atestasi.v7i1.809.

12. Гурнак О.В. Теорія оптимального оподаткування: здобутки і обмеження. *Вісник Хмельницького національного університету* 2011, № 6, Т. 1. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_6_1/028-031.pdf

13. Дибач І. Л. Формування та розвиток корпоративного управління. *Облік і фінанси,* 2019. № 3. С. 138-147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_3_19

14. Ядуха С., Матвійчук О. Зміна податкової системи – за чи проти? *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2020. URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2020-284-4-39.

15. Fishbien N. The Case for Tax Integration and Current-Base Taxation. *Public Economics: Taxation*. 2020. URL: https://doi.org/10.2139/ssrn.3462913.

16. Burns H., Binder C. The Effect of Corporate Taxation on Total Factor Productivity Growth Rates in the U.S. *Manufacturing Sector*. 2020. URL: https://scholarship.tricolib.brynmawr.edu/server/api/core/bitstreams/25f0dd3d-7df2-4baf-8db6-77d14c77d271/content

17. Panayi C. Brexit and Corporate Taxation: New Perspectives. *EC Tax Review*. 2022. URL: https://doi.org/10.54648/ecta2022005.

18. Hayo B., Mierzwa S., Ünal U. Estimating Policy-Corrected Long-Term and Short-Term Tax Elasticities for the United States, Germany, and the United Kingdom. *Public Economics: Fiscal Policies & Behavior of Economic Agents eJournal*. 2021. URL: https://doi.org/10.2139/ssrn.3897348.

19. Сальвадор Т. Назустріч стійкій податковій політиці в АСЕАН – приклад стимулювання податку на прибуток підприємств. 2020. URL: https://vietnam.oxfam.org/report-towards-sustainable-tax-policies-asean-region-case-corporate-tax-incentives

20. Antony S., Sarkar B. Effectiveness of Corporate Tax Incentives in Attracting Investments. *INTERANTIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCH IN ENGINEERING AND MANAGEMENT*. 2024. URL: https://doi.org/10.55041/ijsrem39439.

21. Coba-Ramos D., Vásconez-Acuña L. The role of tax incentives in attracting foreign investment: international case studies. *Revista Metropolitana de Ciencias Aplicadas*. 2024. URL: https://doi.org/10.62452/pc1zvd78.

22. Nyonyoh N. Globalization and taxation: Implications on national tax policies and international tax competition. *Finance & Accounting Research Journal*. 2024. URL: https://doi.org/10.51594/farj.v6i7.1323.

23. Love J. Profit shifting and tax competition policy: a global justice perspective. *Critical Perspectives on International Business*. 2024. URL: https://doi.org/10.1108/cpoib-06-2024-0061.

24. Traversa E., Pascucci F. L'Accord sur le taux d'imposition minimum des multinationales et la taxation des entreprises numériques : une étape supplémentaire vers la constitution d'un ordre fiscal international autonome. *Annuaire français de droit international*. 2021. URL : https://doi.org/10.3406/afdi.2021.5833.

25. Тітарчук М.І. Формування податкової політики у країнах Європейського Союзу. *Проблеми економіки* № 4 (58), 2023. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2023-4_0-pages-191_197.pdf

26. Lazarov I., Caziero M. The substantive scope of the Anti-Tax- Avoidance Directive: The remaining leeway for national tax sovereignty. *Common Market Law Review*. 2021. URL: https://doi.org/10.54648/cola2021112.

27. Scherleitner M. Should the EU implement a minimum corporate taxation directive?. *University of Helsinki Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series*. 2020. URL: https://doi.org/10.2139/ssrn.3697903.

28. Податковий Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

29. Кувалдіна О. Оподаткування податком на прибуток підприємств в Україні в умовах посилення міжнародного обміну інформацією. *Економіка і регіон.* №1(88) 2023. URL: https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2874

30. Засадний Б.А., Кононогова І.Ю. Сучасний стан системи оподаткування прибутку підприємств України. *Інфраструктура ринку.* Випуск №52, 2021. URL: https://doi.org/10.32843/infrastruct52-33

31. Піхняк Т. Податкові преференції у фінансуванні суб'єкт господарювання під час російсько-української війни. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки.* Том 316 №2, 2023. URL: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-34

32. Солдатенко О., Брунько В. Спрощена система оподаткування в Україні в умовах цифрової трансформації. *Вісник УжНУ. Серія: Право.* 2022. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.48.

33. Канєва Т.В., Кривонос Д.А. Домінанти податкової політики в державах – членах Європейського союзу. *Бізнес Інформ,* №6 2023. URL: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-6-147-156

34. Задоя А.О. Європейська податкова система: проблеми гармонізації та шляхи їх вирішення. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2024. № 2 (37). URL: https://doi.org/10.32342/3041-2153-2024-2-37-3

35. Головай Н.М., і Бей С.О. «Гармонізація податкової політики України в умовах євроінтеграції: виклики, можливості та перспективи». *Empirio* 1 (2):76-83. 2024. URL: https://doi.org/10.18523/3041-1718.2024.1.2.76-83.

36. Козлов Ю. Огляд відповідності податкового законодавства України вимогам директив ЄС. *Економіка розвитку систем,* 6(2), 123-129. 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2707-8019/2024-2-17

37. Марущак О.А. Актуальні питання гармонізації податкового законодавства України до вимог Європейського Союзу. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2024. URL: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.99

38. Пухаченко О., Фоміна Т. Адаптація законодавства України в частині оподаткування, обліку та аудиту до вимог Європейського союзу. Матеріали конференції. *SWorld-Ger Conference Proceedings, 1*(gec29-01), 43–47. 2023. URL: https://doi.org/10.30890/2709-1783.2023-29-01-004

39. Турянський Ю. Трансформація податкового регулювання в країнах ЄС: позитивний досвід України. *Економічний дискус,* 1(1), 97-104. 2020. URL: https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-1-11

40. Жам О., Сухопер Ю. Порівняльний аналіз податку на прибуток і податку на виявлений капітал: сучасні реалії та перспективи. *Економіка. Фінанси. Закон*. 2020. URL: https://doi.org/10.37634/efp.2020.5(3).3.

41. Ігнатенко С. Єдиний податок в Україні: реформа чи скасування. *Вісник УжНУ. Серія: Право.* 2024. URL: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.2.31.

42. Лазур Я.В., Греца Я.В. Становлення та розвиток податкової системи України. Монографія. Ужгород. 2021. URL: https://salo.li/16D6eB7

43. Дрозд О.Ю., Журавльов В.Д. Зміст, правові засоби та межі податкового планування: зарубіжний досвід та українська практика. Монографія. 2020. URL: https://salo.li/4148840

44. Галущак І.Є., Кохан І.В., Дмитровська В.С. Формування податкової політики в контексті Євроінтеграції. Ефективна економіка. Випуск №2. 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/8.pdf

45. Council Directive 2011/96/EU of 30 November 2011 on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States (recast). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/96/oj/eng

46. Council Directive 2003/49/EC of 3 June 2003 on a common system of taxation applicable to interest and royalty payments made between associated companies of different Member States. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2003/49/oj/eng

47. Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016 laying down rules against tax avoidance practices that directly affect the functioning of the internal market. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/1164/oj/eng

48. Corporate Income Tax Rates in Europe, 2020. URL: https://taxfoundation.org/data/all/eu/2020-corporate-tax-rates-in-europe/

49. Corporate Income Tax Rates in Europe, 2021. URL: https://taxfoundation.org/data/all/eu/2021-corporate-tax-rates-in-europe/

50. Corporate Income Tax Rates in Europe, 2022. URL: https://taxfoundation.org/data/all/eu/corporate-tax-rates-europe-2022/

51. Corporate Income Tax Rates in Europe, 2023. URL: https://taxfoundation.org/data/all/eu/corporate-tax-rates-europe-2023/

52. Corporate Income Tax Rates in Europe, 2024. URL: https://taxfoundation.org/data/all/eu/corporate-tax-rates-europe-2024/

53. Corporate tax rates table. *KPMG's*. URL: https://kpmg.com/dk/en/home/insights/2016/11/tax-rates-online/corporate-tax-rates-table.html#:~:text=Standard%20rate%20for%20resident%20companies,uses%20a%20presumptive%20income

54. Вовк А.Р., Власюк Н.І. Аналіз структури податкових надходжень бюджетів країн Європейського союзу та України. *Підприємництво і торгівля,* (41), 7-14. 2024. URL: https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-41-01

55. Bray S., Mengden A. 2024 European tax policy scorecard. *Tax Foundation Europe*. 2025. URL: https://taxfoundation.org/research/all/eu/2024-european-tax-rankings/

56. Pillar Two and tax incentives. *KPMG*. URL: https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmgsites/xx/pdf/2025/02/pillar-two-and-tax-incentives-jan-2025.pdf

57. Mengden A. International Tax Competitiveness Index 2023. *Tax Foundation Europe*. URL: https://taxfoundation.org/research/all/global/2023-international-tax-competitiveness-index/#:~:text=Slovak%20Republic%2012%2074,7%2013%2031%2024%2018

58. Estonia Has World's Most Competitive Tax Rate. URL: https://www.wealthbriefing.com/html/article.php/estonia-has-world%27s-most-competitive-tax-rate%3B-us-unchanged%2C-uk-falls-

#:~:text=Turkey%20has%20risen%20to%20seventh,Hong%20Kong%2C%20Singapore%20and%20Dubai

59. Податковий Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. URL: https://tax.gov.ua/nk/

60. Офіційний сайт Дія City. URL: https://city.diia.gov.ua/

61. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану». URL: https://ips.ligazakon.net/document/T244015?an=1

62. Мінфін: За 8 місяців 2024 року до загального фонду держбюджету залучено 1,4 трлн грн, з яких кожна третя гривня від ПДВ. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_za_8_misiatsiv_2024_roku_do_zagalnogo_fondu_derzhbiudzhetu_zalucheno_14_trln_grn_z_iakikh_kozhna_tretia_grivnia_vid_pdv-4774?

63. Шуляренко С.М., Ковова І.С. Податкове навантаження: підходи до визначення та їх інформаційне забезпечення. Збірник наукових праць ДУІТ. Серія *«Економіка і управління»,* 2024. Вип. 55. URL: https://em.duit.in.ua/index.php/home/article/download/196/187/204

64. Офіційний сайт Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/

65. Рейтинг України у Doing Business продовжує зростати. URL: https://auc.org.ua/novyna/reytyng-ukrayiny-u-doing-business-prodovzhuye-zrostaty?

66. Про дослідження з питань дотримання (комплаєнсу) податкового законодавства в Україні у 2021 та 2023 роках. *Azones*. URL: https://azones.law/analytics/pro-doslidzhennya-z-pytan-dotrymannya-komplayensu-podatkovogo-zakonodavstva-v-ukrayini-u-2021-ta-2023-rokah/?

67. Закон «Про державну підтримку інвестиційних проєктів зі значними інвестиціями в Україні». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text

68. Комахи Л.Г., Орлів М.С., Рубана Ю.Г. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи : матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні. ННІ ПУДС КНУ, 2024. 112 с. URL: https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2112/files/6598623b-90b4-4f0e-a02a-33621cdb7e61.pdf

69. Україна на шляху до ЄС: Реалії і перспективи. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1А – Галузі з високим фіскальним навантаженням та низькою рентабельністю в Україні (2023–2024 рр.)

№	Галузь економіки	Ефективне податкове навантаження (ETR, %)	Середня рентабельність операційної діяльності (%)	Коментар щодо дисбалансу
1	Фінансова та страхова діяльність	20,0	7,2	Податкове навантаження перевищує норму прибутковості втричі; сектор є дотаційно важливим.
2	Промисловість (важке машинобудування)	18,0	5,1	Висока фіскальна складова на фоні низької маржинальності; потребує амортизаційного стимулювання.
3	Транспорт і логістика	17,5	6,4	Високе навантаження у поєднанні з інфраструктурними витратами зменшує інвестиційний потенціал.
4	Нерухомість (операції з майном)	17,8	4,9	Галузь відчуває тиск як з боку ПнП, так і з боку місцевих майнових податків.
5	Будівництво	15,0	3,5	Галузь має сезонну прибутковість і високі супутні витрати; ставка не коригується за циклічністю.
6	Торгівля (оптова, роздрібна)	13,4	3,8	Низька рентабельність через конкуренцію, логістичні витрати та знижкову політику, при стабільному ETR.
7	Вугільна промисловість	14,6	2,2	Галузь є стратегічною, проте високоризиковою, з тенденцією до збитковості; оподаткування не враховує ці фактори.
8	Державні підприємства (нефінансовий сектор)	13,9	1,5	Часто збиткові або малорентабельні, проте залишаються у високому податковому режимі.
9	Сільське господарство (великий агробізнес)	6,0	1,2	Попри пільгове оподаткування, рентабельність низька через зовнішні ризики (клімат, логістика, ринки).
10	Готельний та ресторанний бізнес	12,2	3,1	Після COVID-19 та війни сектор відновлюється повільно; оподаткування не адаптоване до стану галузі.

Джерело: складено автором на основі аналітики Мінекономіки України, ДПС, Держстату та профільних асоціацій за 2023–2024 рр.